

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL FİNANSAL
OKURYAZARLIK İLE İSLAMİ FİNANSAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ARTVİN ÇORUH
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS

Şueda DEMİRHAN

Danışman

Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ

EYLÜL, 2025

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Artvin oruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “niversite ğrencilerinin Dijital Finansal Okuryazarlık ile İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyleri zerine Bir Araştırma: Artvin oruh niversitesi rneği” başlıklı bu çalışmayı;

☐ Baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ ’ın sorumluluğunda tamamladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metin içerisinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı taahhüt ederim.

☐ Turnitin benzerlik programından alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranının % 16 olduğunu beyan ederim.

Aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Lisansüstü Eğitim-ğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece Artvin oruh niversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin ... ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu srenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

...../10/2025

şueda DEMİRHAN

ORCID NO: 0000-0003-0007-1768

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE
İSLAMİ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Şueda DEMİRHAN
ORCID NO: 0000-0003-0007-1768

Başkan : Prof. Dr. Bekir ELMAS

Jüri Üyesi : Doç. Dr Muhammed ARDIÇ

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Serkan KONYA

ONAY:

Bu Yüksek Lisans tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından **09/09/2025** tarihinde **oybirliği** ile uygun görülmüş ve kabul edilmiştir.

.../.../.....

Prof. Dr. Kerem COŞKUN

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“Üniversite Öğrencilerinin Dijital Finansal Okuryazarlık ile İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Artvin Çoruh Üniversitesi Örneği” konusunda yapılan bu çalışma; Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez konusundaki bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli danışman hocama teşekkürlerimi sunarım. Literatür araştırmalarımda yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ’a teşekkür ederim.

Elde edilen verilerin analiz edilmesinde ve tezin yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen hocalarım Doç. Dr. Salih AYDIN ve Dr. Öğr. Üyesi Serkan KONYA’ ya, bu süreçte yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Şueda DEMİRHAN

Artvin – 2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMA DİZİNİ	VII
ŞEKİL LİSTESİ	VIII
TABLO LİSTESİ.....	IX
ÖZET	X
ABSTRACT	XI
1. GİRİŞ	1
2. FİNANSAL OKURYAZARLIK, DİJİTAL FİNANSAL OKURYAZARLIK VE İSLAMİ FİNANSAL OKURYAZARLIK	3
2.1. Finansal Okuryazarlık.....	3
2.1.1. Finans ve Finansal Okuryazarlık	3
2.1.1.1. Finansal Okuryazarlık Temel Bileşenleri	5
2.1.1.1.1. Finansal Bilgi	6
2.1.1.1.2. Finansal Tutum	6
2.1.1.1.3. Finansal Davranış.....	7
2.1.2. Finansal Eğitim.....	8
2.2. Dijital Finansal Okuryazarlık.....	9
2.2.1. Dijital Okuryazarlık ve Dijital Finansal Okuryazarlık	9
2.2.2. Dijital Finansal Hizmet ve Ürünleri (DFHÜ).....	11
2.2.2.1. İnternet Bankacılığı	12
2.2.2.2. Mobil Bankacılık.....	12
2.2.2.3. Dijital Bankacılık	12
2.2.2.4. Sanal Para	12
2.2.2.5. Elektronik Fon Transferi (EFT)	13
2.2.2.6. Sanal Kredi Kartı.....	13
2.2.2.7. Dijital Cüzdan	13
2.2.2.8. Akıllı Sanal Asistan.....	14
2.2.2.9. Elektronik Çek, e-Para ve e-Fatura	14
2.2.2.10. Akıllı (smart) Kart.....	14
2.2.3. Dijital Finansal Okuryazarlık ile İlgili Literatür Taraması	14
2.3. İslami Finansal Okuryazarlık	15
2.3.1. İslami Finans	16

2.3.2. İslami Finans Sisteminin İlkeleri.....	16
2.3.2.1. Riba (Faiz) Yasağı.....	16
2.3.2.2. Aşırı Belirsizlik (Garar)	17
2.3.2.3. Kumar Yasağı (Meysir).....	17
2.3.3. İslami Finans Sisteminde Kullanılan Araçlar.....	17
2.3.3.1. Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı).....	17
2.3.3.2. Müşareke (Kar-Zarar Ortaklığı)	17
2.3.3.3. Murabaha (Maliyet + Kar Marjı)	18
2.3.3.4. Kiralama (İcare, Leasing).....	18
2.3.3.5. Selem.....	18
2.3.3.6. Sukuk (Kira Sertifikası)	18
2.3.4. İslami Finansal Okuryazarlık ile İlgili Literatür Taraması.....	19
3. ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL VE İSLAMİ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ.....	22
3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	22
3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Hipotezleri.....	22
3.2.1. Araştırmanın Hipotezleri	23
3.3. Bulguların Değerlendirilmesi ve Yorumlanması	23
3.3.1. Tanımlayıcı İstatistikler.....	23
3.3.1.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Analizi ve Yorumlanması.....	24
3.3.1.2. Katılımcıların DFO Düzeylerinin Analizi ve Yorumlanması	25
3.3.2. Faktör Analizi.....	28
3.3.3. İFO Ölçeğine Ait Normallik, Geçerlilik ve Güvenilirlik Testleri	32
3.3.4. Araştırma Verilerine Ait Hipotez Testi Bulguları	34
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	54
KAYNAKLAR.....	59
EKLER	65
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	71
ETİK KURUL İZİN YAZISI	72

KISALTMA DİZİNİ

AÇÜ	Artvin Çoruh Üniversitesi
DFO	Dijital Finansal Okuryazarlık
DFHÜ	Dijital Finansal Hizmet ve Ürünler
FODER	Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
INFE	Uluslararası Finansal Eğitim Ağı
İFO	İslami Finansal Okuryazarlık
İİBF	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İİF	İslami İlimler Fakültesi
KB	Katılım Bankacılığı
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
TKBB	Türkiye Katılım Bankalar Birliği

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2. 1 Finansal Okuryazarlığın Kavramsal Modeli.	5
---	---

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 3.1 Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler ve Yüzdeleri.....	24
Tablo 3.2 Katılımcıların “Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerden hangisi/hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?” Sorusuna ait Frekans Analizi ..	25
Tablo 3.3 Katılımcıların “Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerden hangisini/hangilerini kullanmaktasınız?” Sorusuna ait Frekans Analizi.....	27
Tablo 3.4 KMO ve Bartlett Değerleri.....	29
Tablo 3.5 İFO Ölçeğine Ait Faktör Analizi	29
Tablo 3.6 İFO Ölçeğine Ait Normallik Testi.....	32
Tablo 3.7 İFO Ölçeğine Ait Güvenilirlik Analizi.....	34
Tablo 3.8 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Cinsiyete Göre Farklılık (T-Testi) Analizi..	35
Tablo 3.9 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Yaşlarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi	36
Tablo 3.10 İFO Ölçeğine Ait Alt Boyutlarının Yaş Değişkenine Göre Post-Hoc Analizi	38
Tablo 3.11 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Medeni Durumlarına Göre Farklılık (Mann Whitney U) Analizi	42
Tablo 3.12 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık (T-Testi) Analizi	43
Tablo 3.13 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Sınıflarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi.....	44
Tablo 3.14 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Aylık Ortalama Gelir Durumlarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi.....	46
Tablo 3.15 İFO Ölçeğine Ait “Faiz Hassasiyeti” Alt Boyutunun Aylık Ortalama Gelir Durumlarına Göre Post-Hoc Analizi (Kruskal Wallis H Testi)	48
Tablo 3.16 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Finans ile İlgili Ders Almalarına Göre Farklılık (Mann Whitney U Testi) Analizi.....	50
Tablo 3.17 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Finans Haberlerine İlgi Duymalarına Göre Farklılık (Bağımsız T-Testi) Analizi	51
Tablo 3.18 Değerlendirilen Hipotezlere Ait Kabul/Red Durumları	52

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İSLAMİ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Şueda DEMİRHAN

Bu çalışmada Artvin Çoruh Üniversitesi öğrencilerinin Dijital Finansal Okuryazarlık (DFO) ile İslami Finansal Okuryazarlık (İFO) düzeyleri incelenmiştir. 2024-2025 eğitim öğretim yılı güz yarıyılında aktif ders kaydı yapan öğrencilere anket uygulanmış olup, 364 adet anket yanıtlandırılmıştır. Anket verileri SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiş olup elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin İFO düzeylerinde yalnızca yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer demografik değişkenlere göre ise anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiş, öğrencilerin benzer düzeyde yanıtlar verdikleri görülmüştür. Çalışma aynı zamanda öğrencilere ait demografik bilgilere göre DFO düzeylerinin Dijital Finansal Hizmet ve Ürünler (DFHÜ) hakkında bilgi sahibi olma ve hizmet/ ürünleri kullanım durumlarına göre frekans ve yüzde dağılımları analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, DFHÜ hakkında bilgi sahibi olma ve kullanma konusunda en çok tercih edilen hizmet ve ürünün “mobil bankacılık” olduğu görülmüştür. Bu ürün ve hizmetlerden en az “kitle fonlama” hakkında bilgi sahibi oldukları görülmüş olup, aynı zamanda “elektronik çek” kullanımının da en az olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Finansal Okuryazarlık, İslami Finans, İslami Finansal Okuryazarlık, Dijital Finansal Hizmet ve Ürünler, Finansal Eğitim

ABSTRACT

A STUDY ON THE DIGITAL FINANCIAL LITERACY AND ISLAMIC FINANCIAL LITERACY LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS: THE CASE OF ARTVİN ÇORUH UNIVERSITY

Şueda DEMİRHAN

This study examined the Digital Financial Literacy (DFL) and Islamic Financial Literacy (IFL) levels of Artvin Coruh University students. A survey was administered to students actively enrolled in courses during the fall semester of the 2024-2025 academic year, and 364 surveys were completed. The survey data was analyzed using SPSS, and the findings revealed a significant difference in students' IFL levels based solely on age. No significant differences were observed based on other demographic variables, and students provided similar responses. The study also analyzed the frequency and percentage distributions of DFL levels based on students' demographic information, based on their knowledge of Digital Financial Services and Products (DFHÜ) and their use of the service/products. The analysis revealed that mobile banking was the most preferred service and product for learning about and using DFHÜ. Of these products, the least knowledge was found regarding crowdfunding, and the least use of electronic checks was also found.

Keywords: Digital Financial Literacy, Islamic Finance, Islamic Financial Literacy, Digital Financial Services and Products, Financial Education

1

GİRİŞ

Günümüz dünyasında bilgiye erişim ve bu bilgileri kullanım aşamasında bazı eksikliklerimiz söz konusu olduğu ve bu eksikliklerin nedeni temel anlamda sürekli gelişmekte olan dijital dünyanın varlığından kaynaklandığı söylemekle birlikte neredeyse her sektörde elektronik cihaz kullanımının olduğu da gözlemlenmektedir. Bununla birlikte bankalar, finans kuruluşları, şirketler vs. birçok sektör dijitalleşmeden faydalanmayı amaçlamakla beraber bireyler açısından bilinçsiz kullanımların maddi ve manevi olarak zarar verebileceği durumunu da göz ardı edilmemelidir. Bireyler zamanlarının birçoğunu dijital ortamda geçirdiği varsayımında bulunursak bu konuda bilinçli bireyler olmaları ve akademik alanda eğitim almanın gerekliliğine değinilmesi söz konusu olmaktadır.

Finans kavramının modern toplumdaki yeri söz konusu olduğunda, finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olması bireylerin uzun dönemde finansal başarısına negatif etkisinin olduğu söylenebilir. Bu alanda çeşitli araştırmalar yapılmış ve yapılan araştırmalar neticesinde ne yazık ki, finansal okuryazarlığın yaygın olmadığını göstermiştir.

Finansal okuryazarlık hakkında birçok araştırma yapılmış olup kesin olmamakla birlikte genel bir tanıma sahiptir. Ancak İslami finans akademik açıdan yeni bir alan olması ve ülkemiz de katılım bankalarıyla birlikte dikkat çekmiş olması nedeniyle araştırmaya konu olmuştur. Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) Katılım Sözlüğüne göre, “İslami finans, küresel finansal sistem içerisinde finansal işlem ve faaliyetlerini İslam hukuku prensiplerine dayanarak gerçekleştiren alternatif bir finans sektörü” olarak tanımlanmıştır (URL 13). Bu tanımdan yola çıkarak İFO, bireylerin İslami finans ürün ve hizmetlerinin kullanımı konusunda doğru bilgi, tutum ve davranış sergilemesi konusunda bilinçlendirme olarak ifade edilebilir.

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin literatürde yeni bir kavram olan Dijital Finansal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlık düzeylerini anket yöntemi ile

ölçerek incelenmesidir. Bu kapsamda dijitalleşme algısıyla birlikte finansal okuryazarlık ve İslami finansal okuryazarlık hakkında da bilgiler verilmiştir. Literatürde güncel bir kavram olması nedeniyle araştırmacılar ve öğrenciler için gelecek çalışmalar adına alana katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Finansal Okuryazarlık, Dijital Finansal Okuryazarlık (DFO) ve İslami Finansal Okuryazarlık (İFO) Kavramı detaylı bir şekilde incelenerek, finansal eğitim kavramına da yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Artvin Çoruh Üniversitesi öğrencilerine uygulanan anket yöntemi belirlenmiştir. Sonrasında araştırmanın metodolojisine, anket uygulaması sonucunda elde edilen istatistiksel verilere, yorumlamalara ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

FİNANSAL OKURYAZARLIK, DİJİTAL FİNANSAL OKURYAZARLIK VE İSLAMİ FİNANSAL OKURYAZARLIK

3.1. Finansal Okuryazarlık

Kavram olarak okuryazarlık, kullanıldığı yere göre farklılık göstermesinin yanı sıra bireyin konuşarak ya da yazarak eksiksiz ve düzgün bir şekilde düşüncelerini, duygularını ve isteklerini anlayabilmesidir. Bireylerin kendilerini ifade edebilme ve başka kişileri anlayabilmesi açısından okuryazarlık önemli bir kavramdır. Araştırmanın bu bölümünde okuryazarlık türlerinden finansal okuryazarlık kavramı ile araştırmanın temelinde bulunan dijital finansal okuryazarlık ve İslami finansal okuryazarlık kavramlarına yer verilerek konu hakkında detaylı bir inceleme yapılmıştır.

Araştırmanın temelinde bulunan dijital ve islami finansal okuryazarlık kavramlarının sınırlarının belirlenmesi amacıyla öncelikli olarak finans, finansal okuryazarlık, finansal eğitim kavramlarını açıklamak gerekmektedir.

3.1.1. Finans ve Finansal Okuryazarlık

Genel olarak finans, bireyler ya da kurumların fayda sağlayabileceği fon, para ya da sermaye olarak tanımlanabilir (Aydın, 2007: 3). Finans evreninde finansal okuryazarlık kavramı ya da benzerleri son yıllarda giderek artmış ve bu kavramlarla ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Finansal okuryazarlık temelde bilgi sahibi olmakla ilgilidir (Tetik, 2018: 23). Finans konusunda bilgi sahibi olmamak, harcama kararlarını doğru verilmemesi ve uzun vadede hazırlık eksikliği sebebiyle borç yükleri oluşabilir. Bununla birlikte topluma benimsetilmemiş olan tasarruf ve akıllı yatırım davranışlarının olması, iflas ve haciz gibi olumsuz sonuçlanan olayların artmasıyla ulusal alanda da başlıca sorun niteliğinde görülmektedir (Yılmaz ve Elmas, 2016: 118). Elbette bu durumun oluşmasındaki temel nedenlerden birinin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olması ile ilgili olduğudur (Avcı, 2023: 3). Bu nedenle finansal bilgi ve bilinç seviyesinin tasarruf alışkanlıklarında kayda değer rolünün olması ve dünyanın gündeminde daha çok yer

tuttuğu bir kavram olmaktadır (Bağcı ve Arabacı, 2019: 69-70). Ayrıca toplumların finansal bilgi düzeyleri, tasarruf oranının artırması ile doğru yönlü bir ilişki içerisinde. İngilizce olarak “financial literacy” olan terimin Türkçe çevirisi birebir aynı şekilde “finansal okuryazarlık” olmuş ve bu şekilde genel kabul görmüştür (Gökmen, 2012). Bunun yanı sıra birçok araştırmacı tarafından yapılan finansal okuryazarlığın tanımı başka şekillerde açıklanmıştır (Tetik, 2018: 1). Yapılan tanımlamalara aşağıda kısaca yer verilmektedir.

Remund (2010)’ a göre bir kişinin tasarruf, bütçe, yatırım vs. gibi kilit finansal kavramları anlama düzeyinin ve gelecek odaklı kısa zamanda verebilecek kararlar ve uzun zamandaki finansal planlama yolu ile kişisel finans durumunu yönetme becerisi ve güvenini gösterdiği durum olarak tanımlamaktadır.

OECD (1961)’e göre, finansal tüketicilerin finansal kavramlar hakkında bilgi vermesi veya finansal risk ve alternatifleri arasında seçimde bulunma farkındalığına sahip olmasını sağlayarak finansal refahını artırma süreci olarak tanımlamaktadır (URL 1). Bununla birlikte FODER (2012)’ e göre ise finansal okuryazarlık, “bireylerin gelirlerini, yatırım ve birikimlerini akıllıca değerlendirip, bütçelerini doğru şekilde yönetebilme yetkinliğine sahip olma”sıdır.

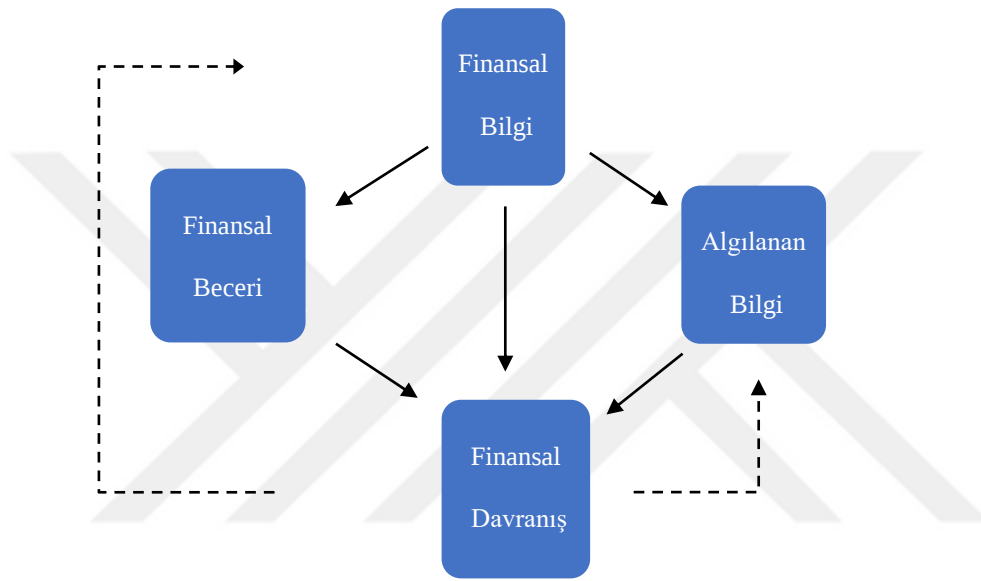
Bireylerin finansal konular hakkında bilgi sahibi olma, anlayabilme, tasarruf sahibi olma ve finansal ihtiyaç ve kararlarını doğru yönde belirlemeleri finansal okuryazarlık olarak tanımlanabilir (Demirez, 2023: 152; Ertaş & Kavaş, 2023).

Günümüz toplumunda, finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri amacıyla bireylerin kullanılabilir finansal hizmet ve ürünlerin çeşitliliği ve karmaşıklığıyla başa çıkması gereklilik oluşturmuştur (Dursun, 2019). Bunun yanı sıra son zamanlarda ulusal ve uluslararası düzeyde yaşanan yıkıcı durumlardaki finansal krizler ve dolandırmalar, ülkeler açısından finansal okuryazarlık düzeylerini belirleyerek her alanda bilinçli finansal okuryazarlık düzeyini yükseltme gereksinimlerini ön plana çıkartmıştır (Tetik, 2018).

Kişilerin finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışlarından oluşan finansal okuryazarlık kavramı (Demirez, 2023: 152), finansal okuryazarlık temel bileşenleri alt başlığında aşağıda yer verilmektedir.

3.1.1.1.Finansal Okuryazarlık Temel Bileşenleri

Finansal okuryazarlık bileşenleri; bireylerin finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışlarından meydana gelmektedir. Kısaca bireylerin finansal bilgiye sahip olarak daha da gelişmeleri açısından alacakları kararları belirlemeleri finansal tutumlarını, bu finansal tutumları uygulamaları da finansal davranışlarını oluşturmaktadır. Finansal okuryazarlığın kavramsal modelinde de bahsedilen kavramların temelde birbiri ile etkileşim içinde olduğu görülmektedir.

Şekil 2. 1 Finansal Okuryazarlığın Kavramsal Modeli.

* Kaynak: Hung vd., 2009: 12

Hung vd. (2009) ‘un oluşturmuş olduğu Şekil 1 de yer alan finansal okuryazarlık kavramsal modele göre, finansal davranışın doğrudan finansal bilgi ve dolaylı olarak finansal beceri ve algılanan bilginin sonucu olduğu çıkarımına varılmaktadır. Ayrıca finansal davranış algılanan bilgi ve finansal bilgi ile doğrudan etkileşim içinde olduğu çıkarımı yapılabilir. Oluşturulmuş olan finansal okuryazarlığın kavramsal modeli ışığında belirli temel içeriklere sahip olması ve bu içerikler olan; finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış şeklinde sıralanarak aşağıda bu kavramlar kısa bilgiler verilerek açıklamak faydalı olacaktır.

2.1.1.1.1. Finansal Bilgi

Finansal okuryazarlığın belirlenmesindeki temel bileşenlerden biri olan finansal bilgi, kişilerin aldığı ekonomik kararlarda ya da karşı karşıya oldukları finansal olaylarda ihtiyaç duyması olarak açıklanmaktadır (Alkaya ve Yağlı, 2015: 587). Finansal bilgi paranın nasıl yönetileceğini sağlamanın yanı sıra kaynağın doğru şekilde kullanılmasını da sağlamaktadır. Bu durumla birlikte kişilerin doğru kararlar verebilmesi için sahip oldukları finansal bilgi sayesinde yatırım planları, bütçe harcamaları ve planlaması vb. gibi konularda sağlıklı kararlar alabilirler (Bozkurt, 2022: 19).

Finansal bilginin eksik olduğu durumda ise giderilmesi için öncelik olarak okullarda ya da daha erken yaşlarda finansal okuryazarlık eğitimi verilmesiyle giderilebilir. Böylelikle kişilerin daha sağlıklı ve etkin finansal kararlar vermesi sağlanabilir. Dolayısıyla son yıllarda birçok kişi ve kurumlar özellikle finansal okuryazarlık ve günümüzde dijital popülasyonun daha da artmasıyla birlikte hem dijital finansal okuryazarlık kavramının önemi hem de bu alanda yapılan çalışmaları da artırmıştır (Sumer ve Gövdeli , 2020: 87).

2.1.1.1.2. Finansal Tutum

Finansal okuryazarlığın önemli bir parçası ve diğer bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Ayrıca finansal tutum gelecek planlarıyla tasarruf ve birikimlerden oluşmakta ve bunlarla birlikte finansal tutum aşamaları olarak ifade edilmektedir (Alkaya & Yağlı, 2015: 588; Karabudak, 2022: 19; İlbay, 2021: 9-10).

Türkiye Bankalar Birliğinin tutum kavramını hakkında, “bireyin bir durum, olgu ya da olay karşısında ortaya koyması beklenen olası davranış biçimi” olarak tanımlanmakta iken, finansal tutum kavramı hakkında ise daha çok kişilerin parayı dikkatli şekilde kullanması, gelecek yaşamı için birikim yaparak idareli kullanması gibi konularda önceki tecrübelerinden de yola çıkarak deneyimlemesi sonucu planlı bir tavırda bulunması olarak tanımlamaktadır (TBB, 1958).

Bireylerin tutumlu davranışlarının yanı sıra olumsuz bir tutum sergilediği davranışlarda söz konusudur. Bu söz konusu davranışlara örnek verecek olursak, gelecek zaman için plansız davranması, birikim yapmaması, harcamalarını kontrollü yapmayarak finansal bilgidan uzak şekilde gerçekleştirmesi gibi bu ve benzeri tutumlarda bulunabilir (İlbay, 2021: 9-10). Elbette bu tür tutumların önüne finansal bilgi düzeyinin artırılarak geçmeye çalışılması mümkündür.

2.1.1.1.3. Finansal Davranış

Temel anlamda kişilerin finansal kararlar alırken sergiledikleri davranışlar, finansal davranış olarak ifade edilir (Demirez, 2023: 152). Genel olarak bakıldığında finansal davranış kişilerin bireysel mali durumlarını takip etmesi, dikkatli ve özenli alışveriş yapmaları, kısa ve uzun sürede yatırımlarını değerlendirebilmesi, yatırımlarını ve tasarruflarını bireysel kredi ve borçlarını yönetebilmeleri olarak düşünülebilir (Alkaya ve Yağlı, 2015: 589).

Finansal bilgi ve deneyime sahip bireylere karşı çok fazla güvenç duygusu içinde olan kişiler, onların yorumlamalarına ve bilgilerine karşın aşırı yönelimde bulunabilirler (Dalcı, 2021: 16). Bu durumun yanı sıra kişilerin almış olduğu finansal kararlar ve davranışların yalnızca bilgi ile ilgili değil psikolojik ve çevresel faktörlerinde belirlediği söylenmektedir (Gökmen, 2012: 38).

Capuano ve Ramsey' e göre, daha önce çeşitli araştırmalar neticesinde tüketicilerin yapmış olduğu hatalı finansal davranışlar tespit edilmiş olup, birkaç maddeye aşağıda yer verilmiştir:

- Bütçe yapmamak,
- Emeklilik için önceden plan yapmamak,
- Özellikle uzun vadede minimum tasarruf,
- Uygunsuz finansal ürünlerin seçilmesi ve hâlihazırda sahip olunan ürünlerin uygunluğunun değerlendirilmemesi,
- Gereksiz borca girmek,
- Ücret ve masraflar dikkate alınmadan yatırım hedeflerinin göz ardı edilmesi,
- Bağımsız tavsiye almamak veya danışmamak,
- Bilgi toplamamak veya incelememek,
- Bilgi anlaşılmadığında anlamak için çaba göstermemek ve profesyonel olmayan bilgi kaynaklarına aşırı derecede güvenmek,
- Karşılaştırmalı alışveriş yapmamak,
- Yatırım hedeflerini göz ardı etmek,
- Uzağı görememek,

- Gerektiğinde sigorta satın almamak (Capuano ve Ramsay, 2011: 82-83).

Finansal davranış, diğer finansal okuryazarlık birleşenlerinden ikisi olan ve öğrenilen finansal bilgi ve bu doğrultuda oluşturulan finansal tutumun faaliyete geçirme durumunu ifade etmektedir. Eğer kişi finansal tutumunu net ve açık bir şekilde belirlememiş ise bu durum kişinin finansal davranışlarına da yansıtacak ve gelecekte akıllı finansal davranışlarda bulunmasına engel olabilecek duruma getirecektir (Karabudak, 2022: 20).

3.1.2. Finansal Eğitim

Finansal eğitim, kişilerin akıllı kararlar vermelerini ve bireysel finansal durumlarını başarılı olacak şekilde yönetmelerini kolaylaştıran bir beceri geliştirme süreci olarak ifade edilir (Sarı ve Saka Ilgın, 2021: 55). Bunun yanı sıra paranın önemine ve paranın kullanım şekline ilişkin bilginin ifade edilmesi finansal eğitim olarak adlandırılabilir. Özetle para ve para türevlerinin akıllıca kullanılması olarak ifade edilebilir (Norman, 2010: 200).

Gelişen finansal piyasalar, karmaşık hal alan ve gittikçe artış gösteren ürün ve hizmetler, kişilerin doğru finansal bilgi ihtiyacını da artırmaktadır. Bu yönüyle finansal eğitim, bütün hayatı boyunca kişilerin bütçelerini iyi yönetmeleri, gelir-gider durumlarını düzenlemeleri, tasarruf ve yatırım kararlarını etkin şekilde yöneterek oluşabilecek zararlardan korunmasını sağlamaktadır (Tetik, 2018: 78). Elbette ki bu durumun sağlanması finansal eğitimle doğrudan ilişkilendirilmektedir. Finansal eğitimin temeli çocuk yaşta finansal kararların nasıl alınacağına dair eğitimle atılmakta ve yaş ilerledikçe devam etmektedir. Bu nedenle erken yaşlarda alınacak finansal eğitimin bireyin kolaylıkla öğrenebileceği finansal bilgileri davranışa dönüştürerek daha verimli ve etkili olacağı söz konusu olmaktadır (Kaya, 2019: 10). Bu durumun özellikle ABD gibi gelişmiş ülkelerin finansal okuryazar düzeyi konusunda, finansal eğitim olgusu üzerinde üniversite öğrencilerine daha çok önem verildiği görülmektedir. Çünkü üniversite öğrencilerinin ülkenin genç nüfusunu oluşturmalarının yanı sıra tüketime olan yatkınlıkları ve kısa zaman sonra iş yaşamında etkin rol oynamalarından kaynaklı ülke ekonomisi üzerinde önemli etkileri olacaktır (Tetik, 2018: 32).

Günümüzde finansal eğitim, kişilerin hayatlarını farklı şekilde ve yönde etkileyecek olan finansal risklerden oluşması sonucu birçok yönden önem taşımaktadır. Yine finansal eğitim, finansal ürün ve hizmet konuları hakkında bilgi vermesi ile finansal erişim hakkında bilgi sahibi olmayan bireylerin kendilerini ölçünlü olmayan uygulamalardan

kurtulmalarını sağlar. Böylece alternatif ürün ve hizmetlerin ücretleri hakkında bilgi verir ve tüketici olan bireylerin daha doğru kararlar vermesine yardımcı olarak daha fazla tasarruf yapmalarını sağlamaktadır (Ağaç, 2020: 33). Bu durumda tüketici davranışlarında daha fazla fayda sağlayan bir durum olarak önem teşkil etmektedir.

Finansal eğitimin önemli bir kavram olmasının nedeni tüketicilere yönelik fayda sağlamasındandır. Finansal eğitimi olan kişiler olmayanlara kıyasla aşağıdaki davranışları göstermeye daha yatkındırlar:

- Harcanabilir gelirden daha uzun vadede yararlanmak,
- Daha çok tasarrufta bulunmak,
- Emeklilik için birikimde bulunmak,
- Borç durumunu iyi yönetmek,
- Akıllı şekilde borçlanmak,
- Finansal hedeflere daha mantıksal yaklaşmak,
- Finansal piyasalarda çok daha fazla aktif rol oynamak,
- Finansal konularda kendine güven duymak,
- Finansal planlama ve bütçeleme yapmak,
- Doğru ürünler seçmek,
- Tüketici hakları konusunda bilinçli olmak (Yücel ve Çiftçi, 2018: 147).

Kişilerin finansal anlayışlarını genişletecek biçimde inşa etmek için finansal eğitim alanını gerçekçi olarak düşünmek ve aynı zamanda finansal eğitimin hizmet sunabileceği amaç doğrultusunda da gerçekçi davranmak önemlidir (Sarı ve Saka Ilgın, 2021: 59).

3.2. Dijital Finansal Okuryazarlık

3.2.1. Dijital Okuryazarlık ve Dijital Finansal Okuryazarlık

Öncelik olarak Türk Dil Kurumu sözlüğünde, okuryazarlık kelimesinin karşılığı olarak “okuryazar olma durumu” ifadesi verilmektedir. Okuryazar kelimesinin karşılığı ise “okuması yazması olan, öğrenim görmüş kimse” olarak ifade edilmektedir (URL, 2). Bununla birlikte çok hızlı gelişen ve sürekli yenilik halinde olan dijital teknolojiler, bilgi toplumlarında kişilerin uyum sağlaması gereken birtakım konular olarak ön plana

çıkılmaktadır. Bunlardan biri de dijital okuryazarlıktır (Ağaç, 2020: 12). Genel olarak bakıldığında bilgi ve iletişim teknolojileri artık aklımıza gelebilecek her alanda etkin olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Başlıca eğitimden iş yaşamına, kültürel alandan ekonomiye, sağıktan yönetime her alanda hayatımızın bir parçası olarak önemli bir role sahiptir (Ağaç, 2020: 5). Yine dijital okuryazarlık, kişilerin bilgiye erişimini ve paylaşımını kolaylaştırırken aynı zamanda dijital tehlikeler konusunda da bilinçlendirme sağlamaktadır. Bu durumun sağlanabilmesi için elbette öncelik olarak dijital okuryazarlık kavramının tanımsal anlamının bireyler tarafından bilinmesi gerekmektedir.

Dijital okuryazarlık kavramı hakkında birçok tanım yapılmış olmasına rağmen Paul Gilster; bu kavramı ortaya atan ilk araştırmacı kişi ve bilgisayar ortamındaki farklı formlarda bulunan bilgileri anlayabilme mahareti şeklinde tanımlama yapmaktadır (Gilster, 1997). Gilster' in bu alanda ilk araştırmacı olması ve konu hakkındaki fikirleri başka araştırmacılara da örnek olmuştur. Bu alanda yapılan diğer tanımlamalardan aşağıda kısaca bahsetmek gerekmektedir.

Martin (2005) dijital okuryazarlığı, kişilerin dijital kaynakları değerlendirmek, ulaşmak, yönetmek, bütünleştirmek, tanımlamak, sentezlemek, yeni bilgi ve medya oluşturmak için dijital araç ve olanakları düzgün biçimde kullanma tutumu, farkındalığı ve yeteneği şeklinde tanımlamaktadır (Martin, 2005: 135).

Hamutoğlu vd. (2017: 411) göre, dijital okuryazarlık, bireylerin bilginin doğruluğu açısından teknolojiyi doğru kullanabilme becerisine sahip olması ile birlikte öğrenme ve öğretme süreçlerinde de aynı beceriye sahip olması gerekliliğinden bahsetmektedir. Yapılan bu tanımlamaların yanı sıra araştırmacılar dijital okuryazarlık kavramının büyümesine ve gelişmesine önem vermiş ve çok fazla sayıda net bir tanım olmamakla birlikte ortaya çıkmıştır (Moca ve Badulescu, 2023: 220). Ancak genel çerçevede aynı kavramlar etrafında bir tanımın yapıldığı söylenebilir. Özetle dijital okuryazarlık, bireylerin dijital teknolojileri verimli bir şekilde kullanma becerisi olarak tanımlanabilir.

Dijital okuryazarlık kavramının öneminden bahsedecek olursak, internete olan erişim ile birlikte değerlendirmek gerekmekte olup, günümüzde teknoloji noktasında dijital dünyanın faydası kadar zararlarının da bulunabileceği gerçeğiyle de yüzleşmek önemlidir (Çavuş, 2023: 16). Bu durumun sonucunda bilginin varlığı kadar kullanımının da öneminin büyük olduğu kanısına varılmaktadır.

Günümüz dünyasında dijitalin hızla büyümesi özellikle COVID-19 salgını sırasında dijital finans bilgileri açısından önemli olan internet ve mobil bankacılık gibi çevrimiçi uygulama ve araçların finansal dijitalleşme durumunu hızlandırıp ilerlemesine katkı sağlamıştır. Bu katkı sonucunda ise finansal okuryazarlık, dijital finansal okuryazarlığın bir adım gerisinde kalarak dijital finansal okuryazarlığa göre önemini kaybettiği söylenebilir (Rahayu vd., 2023).

Finansal okuryazarlıkta olduğu gibi dijital finansal okuryazarlık, dijital finansal hizmet ve ürünlerin kullanımının güvenli şekilde olması ve bilinçli bir şekilde alınan finansal kararlar için gereklilik sağlayan bilgi, beceri, davranış ve anlayışı kapsamaktadır (Choung vd., 2023; Aryan vd., 2024). Ayrıca finansal ürün ve hizmetlere erişim sağlamak için dijital cihazlardaki yazılımı ve uygulama kullanımları DFO kapsamında olduğu ifade edilmektedir (Uthaileang ve Kiattisin, 2023). Öte yandan DFO'nun ilgi çeken tarafı daha fazla insanın dijital ödemelere olan yönelimi, banka/ kredi kartı kullanımı, internet ve mobil bankacılığın değerinin yükseltilmesi sonucuna varılmaktadır (Prasad, vd., 2018).

Dijital dünyanın sürekli olarak gelişim ve değişim sağlaması, dijital finansal gelişimleri takip etmesi, bireylerin bu dijital finansal gelişimi idrak edebilmesi gibi konularda DFO seviyesinin geliştirilmesiyle mümkün olmaktadır.

3.2.2. Dijital Finansal Hizmet ve Ürünleri (DFHÜ)

DFHÜ kullanımda bulunan bireylerin mali programlarını düzenleme, giderlerinin izlenmesi ve finansal amaçlara bağlılık ve yeterlilik gibi pozitif finansal davranışlarla alakalandırılmıştır (Bhat vd., 2024: 5). Bununla birlikte artık dijitalleşen ürün ve hizmetlerden yararlanarak havale ve ödeme yapmak için bireylerin bankalara veya ATM'ye gitmelerine gerek olmaksızın internet ve mobil bankacılığı veya diğer DFHÜ kullanarak akıllı telefonu aracılığı ile yapabilmektedirler (Rahayu vd., 2022: 79).

Dijitalleşen dünya ile sıkça kullanılmaya başlayan dijital finans hizmet ve ürünlerden internet bankacılığı, mobil bankacılık, elektronik fon transferi (EFT), dijital bankacılık, kare kod uygulaması, sanal kredi kartı, elektronik fatura, sanal para, sanal cüzdan akıllı sanal asistan, elektronik para, elektronik sigorta, smart kart, elektronik çek, elektronik ortamda kredi karşılaştırma, kredi derecelendirme hizmeti ve kitle fonlama kavramlarına kısaca değinilmektedir.

3.2.2.1.İnternet Bankacılığı

Geleneksel bankacılığa göre günümüz dijital dünyasında en çok kullanılan bir diğer dijital finans ürünü olan internet bankacılığı, bireylerin yararlanacağı bankacılık hizmetlerinden, zaman ve yer fark etmeksizin nakit para çekme ve yatırabilme işlemleri haricinde kullanılmasıdır. Sadece bir internete bağlanılabilecek teknolojik cihazlar ile bulundukları yerden işlemlerini kolaylıkla yapmaktadırlar. Ayrıca internet bankacılığı müşterilere sağladığı fayda kadar bankalara da maliyet açısından olumlu şekilde yansımaktadır. Bu durum banka şube ve çalışan sayısını da düşürmeyi ve böylece maliyetlerde azalma olarak açıklanabilir (Özkan ve İpekten, 2017: 649). Ayrıca internet bankacılığı, banka müşterilerine ve bankaya sağladığı faydalar, internet bankacılığının kullanım yüzdelерini arttırdığı gibi bu ürün ve hizmet ile sunulan işlemin çeşidini de artırdığı görülmektedir. Günümüzde nakit kullanım durumu gerektiren işlemlerin dışında da işlemlerin tamamı bu ürün ve hizmet ile gerçekleştirilebilmektedir (Zengin, 2019:70).

3.2.2.2.Mobil Bankacılık

Bankalar tarafından oluşturulan, kullanıcıların şahsi hesaplarına erişim sağlamaları ve akıllı telefonları aracılığıyla yapmak istedikleri işlemleri seçmelerine imkân sağlayan bir uygulama vasıtasıyla kullanılabilir (Elhajjar vd., 2020: 353). Bu durum özellikle akıllı cep telefonlarının ortaya çıkmasıyla mekân ve zaman algısı olmadan online bankacılık hizmeti sunmayı sağlamaktadır (Demirel, 2017: 24; Zengin, 2019: 82). Özellikle erişilebilirliğin geniş alanda etki etmesi nedeniyle de internet bankacılığı ve ATM hizmetlerine göre daha çok ilgi görmüştür (Osuma, 2025: 3). Ayrıca müşteriler için kolayca finansal bilgilere erişimin yanında finansal kurumlara da artı bir gelir kaynağı, yeni pazarlara ulaşma ve müşteri tabanında artış sağlamaktadır (Karjaluoeto vd., 2021).

3.2.2.3.Dijital Bankacılık

Şubesiz bankacılık olarak da bilinen dijital bankacılık, personel ve şube gerektirmeden her türlü işlemin ve hizmetin müşteriye verilebilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu dolayısıyla personel ve şube maliyetlerini yok etmesi, her zaman ulaşılır olması, yapılan işlem ücretlerini en aza indirmesi dijital bankacılığın avantajları olarak bahsedilmektedir (Savaş vd., 2014: 2).

3.2.2.4.Sanal Para

Sanal Para kavramı, internetin günümüz dünyasında her alanda olduğu gibi ticarete de sınırlılığın ortadan kaldırılmasına sebep olmuş ve kripto paraların örnek olarak ortaya

konulan teknolojik gelişme olmaktadır. Kripto paralardan Bitcoin, Lindencoin vb. örnek olarak gösterilebilir. Bu parayı diğerlerinden ayıran tarafı ise herhangi bir merkezi otoriteye bağlı olmayan sadece sanal ortamda dijital olarak kullanılabilen para olmasıyla aynı zamanda sigortalı olarak kullanılmış olmasıdır. Bitcoin'in tümüyle dijital bir para olması, kullanımının da sınırlı alana sahip olduğunu göstermektedir (Turan, 2018).

3.2.2.5.Elektronik Fon Transferi (EFT)

1 Nisan 1992 yılında bir bankadan öteki bankaya TL cinsinden ödeme yapılmasını sağlayan EFT sistemi, 7-24 müşteriler tarafından bankacılıkta kullanılan bir sistemdir (A. Aktimur, 2015).

3.2.2.6.Sanal Kredi Kartı

Bireylerin internet ortamında güvenilir şekilde alışveriş yapmak istemeleri ancak kredi kartı kullanımının da kart bilgilerinin online alanlarda paylaşılma durumu yüzünden endişe duymaları sanal kart uygulamasını ön plana çıkartmaktadır. Sanal kart BDDK (2018) 'a göre “basılı olmayan ve fiziki bir varlığı bulunmayan, bireylerin asıl kredi kartlarına veya banka hesaplarına bağlı olarak oluşturabilecekleri ve limitlerini kendilerinin belirleyebilecekleri bir karttır. İnternet üzerinden güvenli bir şekilde alışveriş yapma imkânı sunan sanal kartlardan yıllık üyelik ücreti, sanal kart oluşturma ve kullanma ücreti alınmamaktadır” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan da yola çıkarak sanal kart kullanımında fiziki karttaki bilgilerden farklı bilgiler yer alması, tüketicinin dilediği zaman kullanım limitini sıfırlama gibi opsiyonlarının olması sebebiyle ve ayrıca herhangi bir banka tarafından ücrete tabi olmayışı ile de önem kazanmıştır. Bununla birlikte sanal kart fiziksel bir kart olmadığı için yalnızca çevrimiçi işlemlerde kullanılmaktadır (Kalyoncuoğlu, 2018: 198).

3.2.2.7.Dijital Cüzdan

E- cüzdan olarak da bilinen dijital cüzdan, yazılım tabanlı bir sistem olması ve çok sayıda web sitesi ve ödeme yöntemi için kullanan bireylerin şifre ve ödeme bilgilerini güvenilir şekilde depoladığı bir sistemdir. Bununa birlikte kullanıcıların ödeme geçmişlerine ulaşılabilir, silinebilir veya güncelleme işlemi yapabilmektedir (URL 6). Ayrıca dijital cüzdanın önemini artıran bir etkende akıllı telefonların yaygın kullanıma sahip olmasıyla mobil işlemlerin nakit olmadan kullanımının beklentisi olmaktadır (Uysal, 2023: 492). Bunun yanı sıra, kişilerin finansal davranışlarının iyileşmesinin nedeni ise mobil teknoloji ve özellikle mobil cüzdanların hızla gelişmiş olmasıdır (Rahman vd., 2024).

3.2.2.8.Akıllı Sanal Asistan

Bankacılık alanında giderek artan akıllı sanal asistan, yapay zekâ ile kişisel asistan gibi davranmakta olup, yazılı ve sesli komutlarla çalışmaktadır. Bunun yanı sıra bankacılık, yatırım ve tasarruf alanında birçok konuda bilgi sahibi olmaya yardımcı olmaktadır (URL 7).

3.2.2.9.Elektronik Çek, e-Para ve e-Fatura

Elektronik çek, kısaca elektronik ortamda ticaret yapan sitelerin ödemelerini çek şeklinde alması ve sisteme işleyebilmesini sağlayan ödeme sistemidir (URL 8).

Elektronik para, ödeme işlemlerini gerçekleştirmek amacıyla elektronik paranın kabul edilen fon karşılığında elden çıkarılmasına ve elektronik şekilde saklanan parasal bir değerdir. Satın alınan fon miktarının çevrimiçi e-para hesaplarına yüklenmesi veya fiziki / sanal kartlara aktarılması sonucunda müşteri tarafından nakit para yerine aktarılan fon miktarı kadar ödeme yapmaktadır (URL 12).

E- fatura ise, satışı yapılmış olan ürün ve hizmet karşılığında bütün bilgilerin elektronik ortamda girildiği bir sistem olarak tanımlanabilir. Bu durumla ilgili “397 sıra nolu VUK tebliği” (URL 10) ile uygulamaya konulan kanunun esasları, Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından belirlenmekte olup, bu tebliğle fiziki belgede bulunması zorunlu olan bilgiler eksiksiz olarak e-fatura belgesinde yer almaktadır (URL 9).

3.2.2.10. Akıllı (smart) Kart

Akıllı kart, kart olarak alışverişlerde kullanılan bir diğer ödeme aracı olup kredi kartlarında yer alan manyetik şeritlerin yanı sıra özel mikro çip olan plastik bir kart olarak tanımlanmaktadır (URL 11).

3.2.3. Dijital Finansal Okuryazarlık ile İlgili Literatür Taraması

DFO alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde finansal okuryazarlık alanında çok fazla çalışmanın olduğu ancak doğrudan DFO başlığı altında çalışmanın kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu durumda DFO alanında yapılan çalışmalar, araştırma içeriğine uygun olanların bir kısmı aşağıda özet şeklinde sunulmuştur.

Fettahoğlu ve Kızıldere (2019)’ nin yapmış oldukları çalışmaya göre, 102 bireye uygulanış olan anket yöntemi ile öncelikle DFO düzeyleri ölçülmüş olup, bununla birlikte DFHÜ karşı katılımcıların bilgi ve kullanım oranları gözlemlenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda ise katılımcıların DFHÜ’nin çoğunluğu hakkında bilgiye sahip oldukları

ancak bu ürün ve hizmetlerin kullanımında bilgi gerektiren araçlar ve uygulamalar için gerekli bilgilendirme ve eğitimin verilmesi sonucunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yapılan işlemlerin aracısız olması, katılımcıların DFHÜ karşı davranış ve tutumlarında etkisinin fazla olduğu sonucuna varılmaktadır. Genel bir değerlendirme yapıldığında ise gelişmekte olan ülkelerin kolay rekabet oluşturmaları için gençlere dijital finansla ilgili yeniliklerin anlatılması ve eğitimlerin verilmesi gerekli görülmüştür.

Taşlıyan vd., (2023), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde yapmış oldukları çalışma neticesinde, 177 öğrencinin anket yöntemi ile yanıtladıkları ve DFHÜ 'nün bilgi seviyeleri ve kullanma durumlarına bakılmış olup, aynı zamanda girişimcilik ilgi düzeylerine etkisine bakılmıştır. Sonuç olarak yapılan çalışmada “Mobil Bankacılık”, “İnternet Bankacılığı”, “Dijital Bankacılık”, “Elektronik Fon Transferi (EFT)” ve “Kare Kod Uygulaması” en fazla bilinen DFHÜ iken en fazla kullanılan uygulamalar ise “İnternet bankacılığı”, “Mobil Bankacılık” ve “EFT” olmuştur. Yine skor açısından en az bilinirlik ve kullanılabilirlik “Kitle Fonlama (EFT)” ile “Kredi Derecelendirme” sistemlerine ait olduğu sonucuna varılmaktadır. Çalışmada diğer değerlendirilen konu cinsiyete göre olmuş olup, kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre daha yüksek DFHÜ bilgi sahibi olma ve kullanılabilme düzeyleri olduğu sonucuna varıldığı görülmüştür.

Saydar, (2024)'ın yapmış olduğu çalışmaya göre ise, DFO kavramı anlaşılması açısından bireylerin DFHÜ kullananların yatırım tercihleri ile ilişkisini araştırmaktadır. Çalışmada Türkiye piyasasında faaliyet bulunan 307 yatırımcının anket yöntemi ile yanıtları analiz edilmiştir. Yapılan analizlere göre yatırımcıların DFO geliştikçe “finansal teknolojiye dayalı yatırım ürünlerini tercih etme eğilimlerinin artacağı” sonucuna varıldığı görülmüştür.

Setiawan vd. (2020) Endonezya Java adasında bulunan toplamda 32 şehirde 527 kişiye yüz yüze anket yöntemi uygulamıştır. Çalışmanın katılımcıları 25-40 yaş arasında olup analiz sonucunda Y kuşağının DFO düzeyleri ölçülmeye çalışılmaktadır. Ayrıca tasarruf ve harcama davranışlarının DFO düzeyleri arasındaki ilişkiye de bakılmaktadır. Yapılan çalışmada sonuç olarak DFO'nun sosyoekonomik koşullardan güçlü şekilde etkilendiğini göstermektedir.

3.3. İslami Finansal Okuryazarlık

İslami finans ürünleri kapsamında kişilerin doğru finansal kararlar vermeleri İFO ile sağlanmaktadır. Literatürde daha yeni olan İFO kavramı ile ilgili henüz yeterli

denilebilecek seviyede akademik çalışmalar yer almasa da çeşitli tasvirler yer almaktadır (Öner ve Cambaz, 2023). Ayrıca kişilerin İFO seviyelerinin arttırılması, dini kaygılar nedeniyle finans sistemi dışında kalan tasarrufların bu sisteme dahil edilmesini sağlamakta ve böylece fon talebi olan birey ve kurumların dini kurallara uygun fon elde etmesi muhtemel olacaktır. Bu doğrultuda talebi artıracak bir etki oluşturacaktır (Durak vd., 2020: 219).

Temel olarak İslami finansal okuryazarlığın yeterli düzeyde anlamlandırılabilmesi için öncelik olarak İslami Finans, İslami Finans Sisteminin İlkeleri ve sistemde kullanılan araçlar hakkında bilgi verilmesi amaçlanmaktadır.

3.3.1. İslami Finans

İslami Finans, akla ilk olarak faizsiz bankacılık kavramını getirmektedir. Ancak İslami finans bu tanımlamanın çok daha ötesinde, kapsam olarak da çok daha geniş ve para yönetim ilmini hayat tarzı olarak üstlenen ve benimseyen bir olgu haline gelmektedir (Bekereci, 2018: 9).

Öncelik olarak İslami finansın Türkiye’deki tarihsel gelişimine bakılacak olursa; 1980’den itibaren konuşulmaya başlanmış olup o zamandan bu zaman önemli bir gelişme sağlanmıştır. Özel Finans Kurumu adı altında ilk olarak 1985 yılında kurulan faizsiz kuruluşlar 1999 da Türk Bankacılık kanunu kapsamı dâhilinde banka statüsüne geçmişlerdir. Bununla birlikte 2005 yılında ilk olarak isim değişikliğine gitmiş ve yeni isimleri olan Katılım Bankası olmuştur (URL 4).

3.3.2. İslami Finans Sisteminin İlkeleri

Faizin yasaklanmasının yanı sıra, kumar gibi faaliyetlerden kaçınılması (meysir), aşırı belirsizliklerden uzak durulması (garar) gibi ilkeler İslami finansın en temel İslami kuralları olmaktadır (Kaygusuzoğlu, Emer, ve Durmaz, 2022: 55). Aşağıda bu ilkelere kısaca değinilecektir.

3.3.2.1.Riba (Faiz) Yasağı

Faiz yasağı olarak da bilinen riba, islami finansta en önemli ilkelerden biridir. TDK’ sözlük anlamına bakıldığında ise faiz “İşletmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr; ürem, nema” ve “Kapitalist ekonomide, artık değerın değişikliğe uğramış biçimi olarak paranın fiyatı, kiralanan paranın kira bedeli” şeklinde tanımlanmıştır (URL

3). Yapılan tanımlar neticesinde faizin İslam dini açısından yasaklı olması ve en önemli ilkesi olmaktadır.

3.3.2.2. Aşırı Belirsizlik (Garar)

İslami finasta yasak olan işlemlerden bir diğeri de garar yasağıdır (Yıldırım, 2020: 35). Aşırı belirsizlik olarak da tanımlanan garar, ticari faaliyetlerde yapılan her işlemin ya da satılacak her mal veya hizmetin miktarı ve fiyatı daha önceden belirlenmiş şekilde olmak durumu olarak ifade edilir (Karakuş, 2019: 17).

3.3.2.3. Kumar Yasağı (Meysir)

TKBB Katılım Sözlükte yer alan tanıma göre, “İslâm öncesi cahiliye döneminde yaygın olarak oynanan bir kumar türü” olarak ifade edilmektedir (URL 5). Ayrıca İslami finans sistemi, finansal ve ticari işlemlerin sonucu olarak toplumsal ahlakı ve huzuru koruyarak adaletli bir gelir seviyesi oluşturmayı hedeflemişken kumarın bir değer üretmeden haksız kazanç sağlaması ile kişileri tembelliğe alıştırmasıyla birlikte kazanma hırsının da artması sonucu kişilerin mal ve servetlerini kaybetmesi sonucu toplumsal eşitliğin bozulması ve huzur kavramının ortadan kalkmasına sebep olmaktadır (Almış, 2022: 77).

3.3.3. İslami Finans Sisteminde Kullanılan Araçlar

İslami finans sisteminde en çok bilinen ve kullanılan araçlar hakkında kısaca bilgi verilecektir. Ayrıca genel olarak bu ürünlerin İslam hukukunda yer alan ilkelere aranan tüm unsurları içermesi gerekmektedir.

3.3.3.1. Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı)

İslami finansın araçlarından ilki olan ve çoğunlukla ticaret finansmanında kullanılan mudaraba, sermaye sahibinin yatırım için ihtiyaçların tamamını sağlarken (sermayenin bütününe finanse ederken), yapılacak iş için girişimci ise emek, bilgi ve birikimini ortaya koyması olarak ifade edilir. Oluşan bu ortaklıkta kâr başlangıçta anlaşılan oranlarda sermayedar ve girişimci arasında paylaşılır. Zarar olması durumunda ise zararın tamamı sermaye sahibi tarafından karşılanır. Girişimci bu durumda yalnızca emek ve zaman kaybı yaşamış olur (Yurttadur ve Yıldız, 2017: 13).

3.3.3.2. Müşareke (Kar-Zarar Ortaklığı)

Yatırım sermayesinin ortaklar tarafından sağlandığı özel bir sermaye ortaklığı olarak tanımlanmakta olan müşareke, yalnızca şirketin sermayesine katılma anlamına gelmemekle birlikte şirketin net sermayesinin değerlendirmesi olarak ifade edilir. Ayrıca

kar dağıtım şartları başta belirlenebilir, ancak zarara uğranması durumunda her ortak sermaye ye katkısı oranında paylaşmalıdır (Zenbel, 2024: 98). Bu ortaklık sisteminde mudarabadan farklı olarak sermayenin karşılanması iki veya daha fazla kişi tarafından karşılanması ve taraflardan birinin veya her ikisinin emek, bilgi ve becerilerini paylaşması durumudur. Oluşturtulan ortaklık sonucunda elde edilen kâr başlangıçta kararlaştırılan oranlarda paylaşılmakta ve bu oran sermaye paylarıyla aynı miktarda olmak zorunda değildir. Bu yöntem çoğunlukla sanayi finansmanında kullanılmaktadır (Yanpar, 2015: 90).

3.3.3.3. Murabaha (Maliyet + Kar Marjı)

İslami finansman araçları arasında en fazla kullanılanıdır. Bir finansman modeli olarak, satıcının satın aldığı malın üzerine karını ilave ederek müşterisine taksitle satması şeklinde tanımlanabilir (Bekereci, 2018).

3.3.3.4. Kiralama (İcare, Leasing)

Sözlükte “iş karşılığı verilen şey, kiralama” anlamlarına gelen ve İslami finansın ilk zamanlarından beri kullanılan kayda değer bir finansman yöntemi olarak icare olmuştur. Ayrıca bu yöntem, kiralama süresi biten malın mülkiyetini kiralayana teslim edilmesini öngördüğü bir sözleşmedir (Bekereci, 2018). Ayrıca finansal araçların arasında en çok sanayi işletmelerinin kullandığı bir yöntemdir.

3.3.3.5. Selem

Selem, paranın peşin, malın ise veresiye olarak gerçekleştirildiği bir satış yöntemi olmakla birlikte böylelikle gelecek olan teslimatı garanti altına almasını sağlamaktadır. (Bekereci, 2018; Zenbel, 2024: 97). Ayrıca bu araç daha çok üretim finansmanında kullanılmaktadır.

3.3.3.6. Sukuk (Kira Sertifikası)

Arapça kökenli olan ve “sakk” kelime kökünden gelen sukuk, vesika, sertifika kavramlarına karşılık gelmektedir. Günümüzde İslami sermaye piyasalarının en bilinen ve çok fazla kullanılan İslami finansal aracı olan sukuk, ticari bir akit olması, belirli bir varlığa ait olarak çıkartılması ve paraya dayanmaması (Yurttadur ve Yıldız, 2017: 15) nedeniyle ortaya ilk çıktığı zamanlarda İslami bono olarak ifade edilmektedir. (Bekereci, 2018).

3.3.4. İslami Finansal Okuryazarlık ile İlgili Literatür Taraması

İFO alanında daha önceden yapılmış olan akademik çalışmaların iki kısımda yoğunlaştığı yapılan literatür taraması sonucunda görülmektedir. İlk kısımda yer alan çalışmalar daha çok Katılım Bankacılığı (KB) kullanan bireyler, meslek mensupları ve hane halklarının İFO bilinç düzeylerini ölçmek için yapılmışken, ikinci kısımda yer alan çalışmalarda üniversitelerde bulunan akademik-idari personeller, İİBF öğrencileri ile ilahiyat öğrencilerinin bilinç düzeylerinin ölçülmesi üzerine yapılmıştır. Yapılan bu araştırma neticesinde literatürde yer alan çalışmalara kısaca aşağıda değinilecektir.

Bekereci vd., (2018) yapmış oldukları çalışmaya göre, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde eğitim gören İİBF ve İlahiyat Fakültesi öğrencileri ve aynı alanda eğitimini devam eden yüksek lisans ve doktora öğrencilerine uygulamış oldukları 640 adet anket ile İFO düzeylerini ölçmeyi amaçlamışlar ve uygulanan anketin yapılan önceki çalışmalardan farklı olarak, İFO düzeyinin inanç düzlemi ile finansal uygulama düzleminde farklılaştığını gösterdiğini ifade etmektedir.

Durmuş ve Yardımcıoğlu (2018) göre, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 269 öğrenciye uyguladıkları anket yöntemi ile öğrencilerin İFO düzeylerini ölçmeyi amaçlamışlar ve yapılan çalışma sonucunda ilahiyat öğrencilerinin İFO düzeylerinin oldukça düşük olduğu sonucuna varıldığı görülmüştür.

Altundere Doğan (2020), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin İFO düzeylerine yönelik yapılan araştırmada 363 öğrenciye anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre öğrencilerin İFO düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiş ve bunun yanı sıra İslam ekonomisi ve finansı bölümünde öğrenim gören öğrencilerin İFO düzeylerinin diğer bölümlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Roemanasari vd. (2022)' e göre, İFO düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Endonezya'daki 97 adet öğrenciye yapılmış olan anket çalışması sonucunda İFO'nun öğrencilerin finansal davranış ve riskleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Qublan ve Yıldız (2022), Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF ve İslami İlimler Fakültesi'nde (İİF) öğrenim gören 344 adet anket uygulamışlardır. Yapılan çalışmanın sonucunda genel olarak öğrencilerin diğer düzeylere göre İFO düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Öner (2023)'in yapmış olduğu çalışmaya göre, Aksaray Üniversitesi Ortaköy MYO Bankacılık ve Sigortacılık bölümünde öğrencilere KB dersinin okutulmasıyla yine aynı

bölümde 15 öğrenciye mülakat tekniği ile sorular yöneltilmiş olup İFO ve katılım finansına yönelik algı düzeylerinde ne gibi değişikliklerin olduğu araştırmaya konu olmuştur. Yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin dersi aldıktan sonraki İFO düzeylerinde katılım finansı hususunda gözle görünür bir farkındalık oluşturulduğunun tespit edildiği görülmüştür.

Öner ve Canbaz (2023)'ın çalışmalarına göre, İFO düzeylerinin ve İslami finans duyarlılık durumlarına araştırmaya konu olmuştur. 543 adet üniversite öğrencisinin yanıtlamış olduğu anket sonucunda, İslami finansa karşı duyarlı ve bununla birlikte İFO düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varıldığı görülmüştür. Ayrıca erkek öğrencilerin İFO düzeyleri kadın öğrencilere göre yüksek olduğu sonucuna varıldığı görülmüştür.

Saray ve Güngör (2023)' e göre, Tokat şehir merkezinde 18 yaş üzeri bireylere yapmış oldukları anket yöntemi sonucunda İFO düzeylerini analiz etmektedirler. Yapılan çalışma sonucunda katılımcıların İFO düzeylerinin kişisel bilgi (yaş, cinsiyet, medeni durum gibi) düzeylerine göre anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu kişilerin FO düzeyleri yüksek buna rağmen İFO düzeylerinin ise düşük düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Tekin (2019)'un Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde İktisat, İşletme ve Bankacılık ve Finans bölümlerinde okuyan 195 öğrenciye yapmış olduğu çalışmada; anket yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin vermiş olduğu yanıtların analizi sonucunda ise “katılım bankacılığı” sistemini “faizsiz bankacılık” sistemi ile aynı gördükleri; ancak sistemin içeriği hakkında yeteri kadar bilgili olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrenciler okudukları bölümler dikkate alındığında ise KB hakkındaki bilgi düzeylerinin genel seviyede olması ve din bilgisinin KB tercihlerde fazlaca etkisi olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Durak vd. (2020)' e göre, Düzce Üniversitesi Mühendislik, İlahiyat ve İşletme Fakültelerinin 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden 513 adet öğrenciye yapılmış olan anket sonucunda, İFO düzeyleri ile İFO nun girişimcilik eğilimine etkisi T-Testi ve Ki-kare testi ile ANOVA ve Post-Hoc Tukey testleri ile incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda ise, İslami finans derslerini alan öğrencilerin İFO düzeylerinin yüksek ancak genel olarak İFO düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kevser ve Doğan (2021), Türkiye geneli 18 yaş ve üzeri toplamda 479 kişiye uygulamış oldukları anket sonuçlarına göre, İFO düzeyleri üzerine çalışma yapmışlardır. Bu

Çalışmanın sonucunda İFO düzeyleri demografik bilgilere göre düşük olduğu sonucuna varıldığı söylenmektedir.

Yıldırım (2020)' a göre, Tokat Gaziosmanpaşa niversitesinde alışan idari ve akademik personelin İFO düzeylerinin belirlemek için 363 kişiye anket uygulanmıştır. Çalışmanın analizi sonucunda finansal araç bilgi düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiş ve ayrıca İFO düzeylerinin katılımcıların demografik bilgilerine göre anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların İFO düzeyi düşük çıktığı görülmüştür.

ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL VE İSLAMİ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ARTVIN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Bu bölümde Artvin Çoruh Üniversitesinde 2024-2025 eğitim- öğretim yılı güz döneminde ders kaydı yapan aktif öğrencilere yönelik yapılan Dijital ve İslami Finansal Okuryazarlık anket verilerine ve araştırma metodolojisine yer verilmiştir. Bu kapsamda; çalışmanın önemi ve amacı, yöntemi ve hipotezleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Son olarak araştırmanın bulgular ve sonuç kısmına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bu çalışma kapsamında üniversite öğrencilerinin Dijital Finansal Okuryazarlık (DFO) ve İslami Finansal Okuryazarlık (İFO) düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Literatürde, DFO ve İFO düzeylerinin ayrı ayrı ele alındığı çalışmalar bulunmakla birlikte, her iki kavramın aynı çalışmada birlikte değerlendirilmemiş olması araştırmanın özgün değerini ortaya koymaktadır. Ayrıca İslami finansal okuryazarlığın ulusal literatürde güncel ve gelişmekte olan bir kavram olması ve bu yönüyle de araştırmacılar ve öğrenciler için gelecek çalışmalar adına alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Hipotezleri

Çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi tercih edilmiştir. Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 21.10.2025 tarih ve E-19227540-302.14.01-157202 sayılı yazısı ile anket uygulama izni alınmıştır. Alınan izin doğrultusunda Artvin Çoruh Üniversitesi 2024-2025 eğitim-öğretim yılı Güz Döneminde ders kaydı yapan aktif öğrenciler çalışmanın örneklemini oluşturmakta olup üniversite geneli tüm öğrencilere Google Forms üzerinden düzenlenmiş olan anket formu çeşitli

yöntemlerle (whatsapp öğrenci grupları, kurumsal e-posta adresleri vs.) ulaştırılmıştır. Araştırma kapsamında toplam 364 öğrenci geri dönüş sağlamıştır.

Anket çalışması üç bölümden oluşmakta olup ilk bölümde 10 adet demografik bilgilerin olduğu sorulara yer verilmiş olup ikinci bölümünde Fettahoğlu ve Kızıldere'nin (2019) çalışmasında yer alan Dijital finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik sorular için çoktan seçmeli ve 17 adet birden fazla işaretlemenin olduğu 2 adet soru kullanılmıştır. Üçüncü bölümünde ise İslami finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek adına 32 adet İFO sorusu için ise Yıldırım'ın (2020) çalışmasından yararlanılmıştır.

3.2.1. Araştırmanın Hipotezleri

Yapılan çalışmada, anket uygulanan öğrencilerin algı düzeyleri ölçülecek olup, bu amaç doğrultusunda aşağıdaki hipotezler test edilecektir.

H1: Öğrencilerin İFO düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık vardır.

H2: Öğrencilerin İFO düzeylerinde yaşlarına göre anlamlı farklılık vardır.

H3: Öğrencilerin İFO düzeylerinde medeni durumlarına göre anlamlı farklılık vardır.

H4: Öğrencilerin İFO düzeylerinde eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık vardır.

H5: Öğrencilerin İFO düzeylerinde sınıflarına göre anlamlı farklılık vardır.

H6: Öğrencilerin İFO düzeylerinde aylık ortalama gelir durumlarına göre anlamlı farklılık vardır.

H7: Öğrencilerin İFO düzeylerinde Finans dersi almalarına göre anlamlı farklılık vardır.

H8: Öğrencilerin İFO düzeylerinde Finans haberlerine ilgi duymalarına göre anlamlı farklılık vardır.

3.3. Bulguların Değerlendirilmesi ve Yorumlanması

3.3.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Öncelikli olarak yapılan çalışmanın analizinde katılımcıların demografik bilgileriyle ilgili dağılım Tablo 3.1' de sunulmuştur. Demografik bilgilerin yer aldığı katılımcılara ait değişkenlerin dağılımları yaş, cinsiyet, gelir durumu, medeni durumları, eğitim düzeylerine göre dağılımı, finansla ilgili ders almış olmaları ve ilgi düzeylerine göre dağılımları, İFO düzeylerine yönelik ise yüzdelik ve frekans değerlerine yer verilmektedir.

3.3.1.1.Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Analizi ve Yorumlanması

Tablo 3.1 Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler ve Yüzdeleri

Tür	Demografik Bilgiler	F	%
Cinsiyet	Kadın	228	62,6
	Erkek	136	37,4
Yaş	18 Yaş Altı	19	5,2
	18-20 Yaş Arası	171	47,0
	21-23 Yaş Arası	112	30,8
	24-26 Yaş Arası	29	8,0
	27 Yaş ve Üzeri	33	9,1
Medeni Durumunuz	Bekâr	334	91,8
	Evli	26	7,1
	Diğer	4	1,1
Eğitim Düzeyiniz	Ön Lisans	205	56,3
	Lisans	159	43,7
Sınıf	I.Sınıf	146	40,1
	II. Sınıf	153	42,0
	III. Sınıf	48	13,2
	IV. Sınıf	17	4,7
Hangi Fakülte/Meslek Yüksekokulunda okuyorsunuz?	Arhavi MYO	19	5,2
	Artvin MYO	44	12,1
	Borçka Acarlar MYO	116	31,9
	Eğitim Fakültesi	6	1,6
	Fen Edebiyat Fakültesi	7	1,9
	Hopa MYO	14	3,8
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	34	9,3
	İlahiyat Fakültesi	22	6,0
	İşletme Fakültesi	2	,5
	Mühendislik Fakültesi	21	5,8
	Orman Fakültesi	3	,8
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	47	12,9
	Sağlık Hizmetleri MYO	1	,3
	Sanat ve Tasarım Fakültesi	11	3,0
	Şavşat MYO	13	3,6
	Turizm Fakültesi	1	,3
	Yusufeli MYO	3	,8

Tablo 3.1 Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler ve Yüzdeleri (devamı)

Kendi Ortalama Gelir Durumunuz (aylık/TL)	2000 TL ve Altı	193	53,0
	2001-10000 TL Arası	121	33,2
	10001-18000 TL Arası	22	6,0
	18001-26000 TL Arası	9	2,5
	26001 TL ve Üzeri	19	5,2
Finans ile ilgili ders aldınız mı?	Evet	37	10,2
	Hayır	327	89,8
Finans ile ilgili haberlere ilgi duyuyor musunuz?	Evet	165	45,3
	Hayır	199	54,7

Tablo 3.1’deki veriler incelendiğinde katılımcıların %62,6 “kadın” iken %37,4 “erkek”, %91,8’i “bekâr”, %7,1’i “evli” ve %1,1’i “diğer” olduğu görülmektedir. Katılımcılara ait yaş bilgilerine bakıldığında ise en yüksek katılımın sağlandığı yaş grubunun %47,0 ‘ı “18-20 Yaş Arası” olduğu ve bu alanda en düşük katılımın sağlandığı grup ise %5,2’ si “18 Yaş Altı” olduğu görülmektedir. Finansla ilgili ders alan öğrenciler %10,2 ve Finans haberlerine duyulan ilgi ise %45,3 katılımcının “evet” seçeneğini seçtiği görülmektedir. Gelir durumlarına bakıldığında katılımcıların çoğunluğunun %53 “2000 TL ve altı” seçeneğini seçtiğini görülmekte olup, “18001-26000 TL Arası” bu oranın en az katılım gösterdiği %2,5’ lik kısmını oluşturmaktadır. Yine katılımcılara ait eğitim düzeylerine bakıldığında %56,3 “ön lisans” ve %43,7’si ise “lisans” düzeyinde eğitim görmektedir.

3.3.1.2. Katılımcıların DFO Düzeylerinin Analizi ve Yorumlanması

Katılımcılara ait DFO düzeylerini ölçmek üzere 2 soru ve her soru için 17 farklı yanıt için verilerin yer aldığı Tablo 3.2 ve Tablo 3.3 sunulmuştur. Tablo 3.2 de yer alan verilere göre “dijital finansal ürün ve hizmetlerden hangisi/hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?” sorusuna verilen yanıtlar frekans analizi yapılmıştır.

Tablo 3.2 Katılımcıların “Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerden hangisi/hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?” Sorusuna ait Frekans Analizi

Öneri	Yanıtlar	N	%
	1-Mobil Bankacılık	324	17,9

Tablo 3.2 Katılımcıların “Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerden hangisi/hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?” Sorusuna ait Frekans Analizi **(devamı)**

Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerden hangisi/hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?	2-İnternet Bankacılığı	269	14,9
	3-EFT (Elektronik Fon Sistemi)	156	8,6
	4-Dijital Bankacılık	125	6,9
	5-Kare Kod Uygulaması	208	11,5
	6-Sanal Kredi Kartı	118	6,5
	7-Elektronik Fatura	125	6,9
	8-Sanal Para (Bitcoin vs.)	85	4,7
	9-Dijital Cüzdan	87	4,8
	10-Akıllı Sanal Asistan (Garanti Bankası UGİ)	75	4,2
	11-Elektronik Para	47	2,6
	12-Elektronik Sigorta	42	2,3
	13-Smart Kart	33	1,8
	14-Elektronik Çek	22	1,2
	15-Elektronik Ortamda Kredi Karşılaştırma (hangikredicom,..)	41	2,3
	16-Kredi Derecelendirme Hizmeti (findeks,..)	34	1,9
	17-Kitle Fonlama (crowdfon,..)	16	0,9
Toplam			100,0

Katılımcılara ait bilgilerin yer aldığı Tablo 3.2 ‘deki verilere göre; diğer cevaplarına oranla %17,9 oran ile en çok bilgi sahibi olunan DFHÜ “mobil bankacılık” olmakla birlikte toplam 364 kişiden 324 adet kişi bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Sırasıyla en fazladan aza doğru bilgi sahibi olunma derecelerinde en az bilgi sahibi oldukları seçenek ise, “kitle fonlama” olmuş olup diğer seçeneklere kıyasla %0,9 orana sahiptir.

Tablo 3.1 Katılımcıların “Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerden hangisini/hangilerini kullanmaktasınız?” Sorusuna ait Frekans Analizi

Öneri	Yanıtlar	N	%
Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerden hangisini/hangilerini kullanmaktasınız?	1-Mobil Bankacılık	339	24,3
	2-İnternet Bankacılığı	269	19,3
	3-EFT (Elektronik Fon Sistemi)	150	10,8
	4-Dijital Bankacılık	103	7,4
	5-Kare Kod Uygulaması	181	13,0
	6-Sanal Kredi Kartı	76	5,5
	7-Elektronik Fatura	64	4,6
	8-Sanal Para (Bitcoin vs.)	48	3,4
	9-Dijital Cüzdan	53	3,8
	10-Akıllı Sanal Asistan (Garanti Bankası UĞİ)	35	2,5
	11-Elektronik Para	17	1,2
	12-Elektronik Sigorta	9	0,6
	13-Smart Kart	14	1,0
	14-Elektronik Çek	3	0,2

Tablo 3.2 Katılımcıların “Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerden hangisini/hangilerini kullanmaktasınız?” Sorusuna ait Frekans Analizi (devamı)

15-Elektronik Ortamda Kredi Karşılaştırma (hangikredicom,..)	13	0,9
16-Kredi Derecelendirme Hizmeti (findeks,..)	15	1,1
17-Kitle Fonlama (crowdfon,..)	4	0,3
Toplam		100,0

Katılımcıların bilgileri doğrultusunda, Tablo 3.3’te hangi tür hizmet ve ürünü kullandıklarına dair bilgiler incelenecek olursa; “mobil bankacılık” kullanıcılarının diğer ürün ve hizmet seçeneklerinin içinde 339 adet cevapla %24,3 oran ile en çok kullanıma sahip hizmet ve ürün olduğu görülmektedir. İkinci olarak en çok kullanılan hizmet ve ürün ise “internet bankacılığı” %19,3 olmuş olup üçüncü sırada “kare kod uygulaması” kullanan kişi oranı %13,0 olmaktadır. En az tercih edilip kullanılan hizmet ve ürün ise “elektronik çek” olmuş olup diğer ürün ve hizmet içinde %0,3 orana sahiptir.

3.3.2. Faktör Analizi

Yapılan Faktör Analizinin İFO düzeyinin ölçüldüğü 32 adet sorudan oluşan 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Yapılan faktör analizi sürecinde toplam 8 madde (ö.1, ö.2, ö.10, ö.15, ö.21, ö.23, ö.27 ve ö.32) analizden çıkarılmış ve bu maddelerin ya düşük faktör yüküne sahip olması ya da birden çok faktöre anlamlı yük vermelerinden dolayı ölçekten çıkarılmış, kalan 24 madde ile ölçeğin yapı geçerliliği sağlanarak bütünlüğü korunmuştur. Sonrasında ölçeğin faktör analizine uygunluğu tespit etmek amacıyla KMO and Bartlett’s testi yapılmış olup, KMO değeri 0,50 üzerinde olması istenmektedir. Bu değer 1’e ne kadar yakın olursa veri setinin faktör analizine uygun olması o derece mükemmeldir (Kalaycı, 2018: 321-322). Bu bağlamda, Tablo 3.4’te faktör analizine uygunluk değeri yer almaktadır.

Tablo 3.4 KMO ve Bartlett Değerleri

İslami Finansal Okuryazarlık Ölçeği		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçümü 0,830		
Analizi		
Bartlett'in Küresellik Testi	Ki-Kare Değeri	2974,698
	df	276
	Sig.	0,000

Faktör analizi sonucunda değişkenlerin birbiriyle yüksek korelasyon ilişkisinin gerekli görüldüğü ve bu gerekliliği sağlayan koşul ise Bartlett Küresellik Testi ile ölçülerek sağlanmaktadır. Bartlett Küresellik Testi'ne ait p değeri, $p < 0,05$ (uç değer: 0,5) şeklinde olmalıdır. Analiz sonucunda ise KMO değerinin 0,50'tan büyük ve Bartlett Küresellik testinin istatistiksel açıdan anlamlı olması, ölçeğe ait yapısal geçerliliğin sağlandığını göstermektedir. Tablo 3.4 'te yer alan analiz sonucunda KMO değerinin 0,830 olarak çıkması sonucunda $0,50 < 0,830$ koşulunu sağlaması ile Bartlett değerinin anlamlı olması sonucu ölçek sorularına ait faktör analizi yapılması sonucuna varılmıştır. Tablo 3.5'te Faktör analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.5 İFO Ölçeğine Ait Faktör Analizi

Öne- riler	İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	İslami Banka Finans ve Araç Bilgisi	İslami Banka Tercihi	İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutuml ar	Finans al Davra- nışlar	Faizin Din ve Ülke Boyutu	Faiz Hassasi- yeti
ö.18	0,711						
ö.19	0,687						
ö.17	0,660						

Tablo 3.5 İFO Ölçeğine Ait Faktör Analizi (devamı)

ö.13	0,640	
ö.14	0,617	
ö.16	0,603	
ö.29	0,712	
ö.28	0,618	
ö.31	0,608	
ö.26	0,601	
ö.30	0,578	
ö.24	0,550	
ö.25	0,531	
ö.5	0,825	
ö.3	0,817	
ö.4	0,796	
ö.12	0,835	
ö.11	0,797	
ö.7	0,846	
ö.6	0,805	
ö.20	0,868	
ö.22	0,616	
ö.8	0,836	

Tablo 3.5 İFO Ölçeğine Ait Faktör Analizi (devamı)

ö.9	0,579						
Topla	24,663	11,441	7,332	5,790	5,010	4,574	4,281
m							
Faktör							
Yükü							

Yapılan analizi neticesinde Tablo 3.5 de İFO ölçeğine ait toplamda yedi alt faktörün ortaya çıktığı görülmektedir. Bu faktörler, bireylerin İslami finans sistemine yönelik bilgi düzeylerini, tutumlarını ve davranışlarını ölçen çeşitli boyutlardan oluşmaktadır. Her bir faktörün altında yüksek yük değerine sahip ifadeler gruplanmıştır. Ayrıca bu durum, ölçeğin yapısal geçerliliğini destekler niteliktedir.

Çalışmada İFO ölçeğine ait alt boyutlar;

- **İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar** başlıklı birinci faktör, en yüksek toplam varyans açıklama oranına (%24,663) sahip olup, katılımcıların İslami finans araçları hakkında sahip oldukları bilgi düzeyi ve bu araçlara ilişkin tutumlarını yansıtmaktadır. Ayrıca “ö.18” (0,711), “ö.19” (0,687), “ö.17” (0,660), “ö.13” (0,640), “ö.14” (0,617) ve “ö.16” (0,603) oluşan toplam 6 adet maddeden (faktör yükü) oluşmaktadır.
- **İslami Banka Finansal Araç Bilgisi** başlıklı ikinci faktörü ise, %11,441’lik bir varyans açıklamaktadır. Bu boyut, bireylerin İslami bankacılık ürün ve hizmetlerine dair bilgi düzeylerini ölçmektedir. Bu faktör grubunda yer alan “ö.29” (0,712), “ö.28” (0,618), “ö.31” (0,608), “ö.26” (0,601), “ö.30” (0,578), “ö.24” (0,550) ve “ö.25” (0,531) olmak üzere toplam 7 adet madde (faktör yükü) yer almaktadır.
- **İslami Banka Tercihi** başlıklı üçüncü faktör ise, %7,332 oranında varyansı açıklamaktadır. Bu grupta, bireylerin geleneksel bankalar yerine İslami bankaları tercih etme eğilimlerine yer verilmektedir. “ö.5” (0,825), “ö.3” (0,817) ve “ö.4” (0,796) olmak üzere toplam 3 adet madde bu faktör altında toplanmıştır.
- **İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar** başlıklı dördüncü faktör ise %5,790 oranında varyansla açıklamaktadır. Bu boyutta ise, İslami finans sistemine yönelik genel

değerlendirmeler yer almakta olup, “ö.12” (0,835) ve “ö.11” (0,797) toplam 2 maddeden oluşmuştur.

- **Finansal Davranışlar** başlıklı beşinci faktörde, kişilerin finansal karar alma ve uygulama süreçlerindeki davranışlarını ölçmekte ve %5,010'luk oranda bir varyansla açıklamaktadır, “ö.7” (0,846) ve “ö.6” (0,805) önerilerden oluşmasıyla birlikte toplam 2 adet madde ile öne çıkan yük değerleri bu boyutta yer alır.
- **Faizin Din ve Ülke Boyutu** başlıklı altıncı faktör %4,574 oranında varyans açıklamaktadır. “ö.20” (0,868) ve “ö.22” (0,616) gibi maddelerin yer aldığı bu boyutta toplam 2 adet maddeden oluşmakta olup, bu kapsamda faizle ilgili algının hem dini hem de toplumsal bağlamda nasıl değerlendirildiğini göstermektedir.
- **Faiz Hassasiyeti** başlıklı yedinci ve son faktör olmakla birlikte %4,281 varyans açıklama oranına sahip olup, bireylerin faiz karşısındaki duyarlılıklarını ortaya koymaktadır. Bu boyutta “ö.8” (0,836) ve “ö.9” (0,579) olmak üzere toplam 2 adet madde yer almaktadır.

Toplamda açıklanan varyans oranları, ölçeğin kapsamlı ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu, dolayısıyla İFO' nun farklı yönlerini etkili bir biçimde değerlendirebildiğini göstermektedir. Tüm faktör yükleri 0,50'nin üzerinde olup, ölçeğin maddelerinin faktör yapısıyla uyumlu olduğunu ve yapı geçerliliğinin sağlandığını ortaya koymaktadır.

3.3.3. İFO Ölçeğine Ait Normallik, Geçerlilik ve Güvenilirlik Testleri

Öncelikle hipotezlerin test aşamasına geçilmeden önce yapılan analiz neticesinde kullanılan değişkenlere ait normal dağılım gösterip/göstermediği incelenmiştir.

Çalışmada kullanılan verilere ait normal dağılım test sonuçlarına Tablo 3.6'da yer verilmiştir.

Tablo 3.6 İFO Ölçeğine Ait Normallik Testi

Normallik Testi						
Alt Boyutlar	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.

Tablo 3.6 İFO Ölçeğine Ait Normallik Testi (devamı)

İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	0,134	364	0,000	0,969	364	0,000
İslami Banka Finansal Araç Bilgisi	0,195	364	0,000	0,890	364	0,000
İslami Banka Tercihi	0,142	364	0,000	0,953	364	0,000
İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	0,178	364	0,000	0,946	364	0,000
Finansal Davranışlar	0,210	364	0,000	0,849	364	0,000
Faizin Din ve Ülke Boyutu	0,181	364	0,000	0,945	364	0,000
Faiz Hassasiyeti	0,141	364	0,000	0,955	364	0,000
İFO Toplam	0,121	364	0,000	0,939	364	0,000

Tablo 3.6’de verilen değerler doğrultusunda yer alan İFO Toplam ölçeği ve alt boyutlarının örneklem büyüklüğünün 50 kişiden yüksek olması sebebiyle Kolmogorov-Smirnov un sig. değerlerine bakılması gerekmekte olup, yapılan test sonucu sig. Değeri $p = 0,000$ ile normal dağılımlı olmadığı sonucuna varılmaktadır ($p < 0,05$).

Bulguların değerlendirme aşamasında öncelikle önerinin bulunduğu İFO ölçeğine ve alt boyutlarına verilen yanıtlar kullanılarak önerilerin içsel tutarlılık durumunu belirlemek için Cronbach Alpha güvenirlik analiz testi uygulanmış olup Tablo 3.7 de yer verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda Alpha değerleri ölçek aralıkları;

- 0,00 - 0,40 arası ölçek güvenilir değil,
- 0,40 - 0,60 arası güvenirliliği düşük,
- 0,60 - 0,80 arasında güvenirliliği yüksek,
- 0,80 - 1,00 arasında ise ölçeğin çok yüksek güvenirliğe sahip olduğunu nitelendirilmektedir (Kalaycı, 2018: 405).

Tablo 3.7 İFO Ölçeğine Ait Güvenilirlik Analizi

Alt Boyutlar	Cronbac'h Alpha Değeri	Öneri sayısı
İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	0,813	6
İslami Banka Finansal Araç Bilgisi	0,767	7
İslami Banka Tercihi	0,853	3
İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	0,776	2
Finansal Davranışlar	0,744	2
Faizin Din ve Ülke Boyutu	0,554	2
Faiz Hassasiyeti	0,467	2
İFO Toplam	0,835	24

Tablo 3.7 de yer alan İFO Toplam ölçeğinin ve alt boyutlarının güvenilirlik analizi sonucu yer almakta olup İFO ölçeği genel olarak yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu görülmektedir ($\alpha = 0,835$). Ayrıca “Faiz Hassasiyeti” ($\alpha=0,467$) alt boyutunda altın ölçek maddelerinin düşük korelasyon ilişkileri olmasından ve alt boyutta bulunan madde sayısının az olmasından dolayı Alpha değeri düşük elde edilmiştir. Sonuç olarak ise ölçeğin bütüncül yapısıyla güvenilir ölçümler sunduğunu göstermektedir.

3.3.4. Araştırma Verilerine Ait Hipotez Testi Bulguları

Araştırmaya ait 8 adet hipotez test edilmiş olup sonuçlar değerlendirilmiştir. Hipotezlerin test edilmesinde; Bağımsız Örneklem T-Testi ve Non-Parametrik Testlerinden Kruskal-Wallis H Testi ve Mann Whitney U Testi uygulanmıştır.

Çalışmanın ilk hipotezi olan “*H1: Öğrencilerin İFO düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık vardır.*” hipotezini test etmek için Bağımsız T-Testi uygulanmış olup Tablo 3.8 ‘de yer verilmiştir.

Tablo 3.8 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Cinsiyete Göre Farklılık (T-Testi) Analizi

Cinsiyet		N	Ortalama	St. Sapma	t	p
İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	Kadın	228	3,1528	0,67826	-0,265	0,791
	Erkek	136	3,1728	0,72731		
İslami Banka Finansal Araç Bilgisi	Kadın	228	3,0226	0,53270	-1,762	0,079
	Erkek	136	3,1282	0,58587		
İslami Banka Tercihi	Kadın	228	3,3377	0,97671	0,241	0,810
	Erkek	136	3,3113	1,07589		
İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	Kadın	228	2,8904	0,86222	-1,593	0,112
	Erkek	136	3,0515	1,04222		
Finansal Davranışlar	Kadın	228	4,1228	0,78269	-1,354	0,177
	Erkek	136	4,2463	0,87559		
Faizin Din ve Ülke Boyutu	Kadın	228	3,0855	0,81851	-1,056	0,292
	Erkek	136	3,1801	0,84035		
Faiz Hassasiyeti	Kadın	228	3,0636	0,97959	-0,175	0,861
	Erkek	136	3,0846	1,17151		
İFO Toplam	Kadın	228	3,1838	0,47685	-1,333	0,183
	Erkek	136	3,2497	0,41822		

Tablo 3.8 de yer alan analiz sonucuna göre, öğrencilerin İFO Toplam düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit

edilmiştir ($p > 0,05$). Her bir alt boyutta da benzer şekilde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgular doğrultusunda, araştırmanın ilk hipotezi olan “**H1 reddedilmiştir.**”

Bununla birlikte, “İslami Banka Finansal Araç Bilgisi” alt boyutunda elde edilen $p = 0,079$ değeri, anlamlılık sınırına yakın bir değer olup, kadın öğrencilerin ortalama puanı erkeklere kıyasla daha düşük olmasına rağmen bu fark istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmemektedir.

Çalışmanın ikinci hipotezi olan “**H2: Öğrencilerin İFO düzeylerinde yaşlarına göre anlamlı farklılık vardır.**” hipotezini test etmek için Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır.

Ankette uygulamış olduğumuz gruplarda “18 yaş altı” grubun “18-20 yaş arası” grupla birleştirilerek “20 yaş ve altı” olarak belirlenmesi, “24-26 yaş arası” grup ile “27 yaş ve üzeri” grubun birleştirilerek “24 yaş ve üzeri” olarak belirlenmiş olup analiz bu veriler üzerinden yapılmıştır. Bunun nedeni ise anket yanıtlarından öğrencilerin belirli sayının altında olması ve bütünleme yoluna gidilmesidir. Elde edilen bulgulara Tablo 3.9 ‘da yer verilmiştir.

Tablo 3.9 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Yaşlarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi

Yaşınız?			N	Sıra Ortalaması	χ^2	p
İslami Finansal Araçlar ile İlgili Tutumlar	Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili	20 Yaş ve Altı	190	190,06	6,313	0,043
		21-23 Yaş Arası	112	186,35		
		24 Yaş ve Üzeri	62	152,39		
İslami Finansal Bilgisi	Banka Araç	20 Yaş ve Altı	190	180,11	0,514	0,773
		21-23 Yaş Arası	112	181,92		
		24 Yaş ve Üzeri	62	190,89		
İslami Tercihi	Banka	20 Yaş ve Altı	190	185,48	5,656	0,059
		21-23 Yaş Arası	112	192,84		

Tablo 3.9 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Yaşlarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi (devamı)

		24 Yaş ve Üzeri	62	154,69		
İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	20 Yaş ve Altı	190	179,73	9,054	0,011	
	21-23 Yaş Arası	112	168,44			
	24 Yaş ve Üzeri	62	216,39			
Finansal Davranışlar	20 Yaş ve Altı	190	184,42	4,235	0,120	
	21-23 Yaş Arası	112	168,88			
	24 Yaş ve Üzeri	62	201,24			
Faizin Din ve Ülke Boyutu	20 Yaş ve Altı	190	170,23	6,228	0,044	
	21-23 Yaş Arası	112	200,08			
	24 Yaş ve Üzeri	62	188,33			
Faiz Hassasiyeti	20 Yaş ve Altı	190	168,18	7,770	0,021	
	21-23 Yaş Arası	112	195,51			
	24 Yaş ve Üzeri	62	202,86			
İFO Toplam	20 Yaş ve Altı	190	181,41	0,752	0,687	
	21-23 Yaş Arası	112	188,68			
	24 Yaş ve Üzeri	62	174,67			

Tablo 3.9 da yer alan analiz sonucunda İFO ölçeği ($p = 0,687$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Ancak alt boyutlar bazında yapılan incelemede “İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar” ($p = 0,043$), “İslami Finans ile İlgili Tutumlar” ($p = 0,011$), “Faizin Din ve Ülke Boyutu” ($p = 0,044$) ve “Faiz Hassasiyeti” ($p = 0,021$) alt boyutlarında öğrencilerin yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiş

olup, diğer alt boyutlarda anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir. Genel olarak anlamlı farklılık tespit edildiğinden **“H2 kabul edilmiştir”**. Ayrıca Tablo 3.9 detaylı incelendiğinde ise;

- Anlamlı farklılık saptanan alt boyutlardan “İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar” alt boyutunda “20 yaş ve altı” (190,06) grubun sıra ortalaması, 24 yaş ve üzeri (152,39) grubu sıra ortalamasından daha yüksektir. Bu durum yaşı daha genç olan öğrencilerin bu alt boyutta olumlu bir tutum sergilediğini göstermektedir.
- “İslami Finans ile İlgili Tutumlar” alt boyutunda ise “24 yaş ve üzeri” (216,39) öğrencilerin ortalama puanı diğer yaş gruplarından belirgin şekilde yüksektir. Bu durum, yaş arttıkça İslami finans sistemine yönelik olumlu tutumların güçlendiğini gösterebilir.
- “Faizin Din ve Ülke Boyutu” alt boyutunda ise “20 yaş ve altı” (170,23) öğrencilerin diğer yaş gruplarında olan öğrencilere göre en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.
- “Faiz Hassasiyeti” alt boyutunda da yine “24 yaş ve üzeri” (202,86) öğrencilerin ortalama puanı diğer gruplardan belirgin şekilde yüksektir. Bu bulgu, daha ileri yaş grubundaki bireylerin faiz konusundaki duyarlılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra anlamlı farklılık olan alt boyutların hangi yaş grupları arasında bulunduğunu tespit etmek için Kruskal Wallis H Testi/ Post-Hoc analizi uygulanmış olup, analize ait bulgular Tablo 3.10 da yer verilmiştir.

Tablo 3.10 İFO Ölçeğine Ait Alt Boyutlarının Yaş Değişkenine Göre Post-Hoc Analizi

Alt Faktörler	Karşılaştırma	Sıra ortalaması, (N)	U	p-değeri
İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	20 yaş ve altı	152,68 (N=192)	10415,500	0,757
	21-23 yaş arası	149,50 (N=112)		

Tablo 3.10 İFO Ölçeğine Ait Alt Boyutlarının Yaş Değişkenine Göre Post-Hoc Analizi
(devamı)

İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	20 yaş ve altı	132,87 (N=190)	4679,000	0,014
	24 yaş ve üzeri	106,97 (N=62)		
	21-23 yaş arası	93,36 (N=112)		
	24 yaş ve üzeri	76,92 (N=62)	2816,000	0,038
	20 yaş ve altı	155,12 (N= 190)	9953,000	0,334
	21-23 yaş arası	145,37 (N=112)		
	20 yaş ve altı	120,11 (N=190)	4676,500	0,012
	24 yaş ve üzeri	146,07 (N= 62)		
	21-23 yaş arası	79,58 (N=112)	2584,500	0,004
	24 yaş ve üzeri	101,81 (N=62)		

Tablo 3.10 İFO Ölçeğine Ait Alt Boyutlarının Yaş Değişkenine Göre Post-Hoc Analizi
(devamı)

Faizin Din ve Ülke Boyutu	20 yaş ve altı	142,28	8888,000	0,014
		(N= 190)		
	21-23 yaş arası	167,14	5311,000	0,232
		(N=112)		
	20 yaş ve altı	123,45	3254,500	0,482
		(N=190)		
Faiz Hassasiyeti	24 yaş ve üzeri	135,84	9017,500	0,025
		(N=62)		
	21-23 yaş arası	89,44	4792,500	0,026
		(N=112)		
	24 yaş ve üzeri	83,99		
		(N=62)		

Tablo 3.10 İFO Ölçeğine Ait Alt Boyutlarının Yaş Değişkenine Göre Post-Hoc Analizi
(devamı)

21-23 yaş arası	86,03		
	(N=112)	3307,000	0,599
24 yaş ve üzeri	90,16		
	(N=62)		

Tablo 3.10 da yer alan analiz sonucunda Post-hoc analizi için Mann Whitney U testi kullanılmış ve Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Bu analiz neticesinde 3 grup değişkenin karşılaştırıldığı için anlamlılık düzeyi $0,05/3 = 0,0167$ olarak belirlenmiş olup, anlamlılık düzeyleri değerlendirilmiştir. Analizde “İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar” alt boyutunda “20 yaş ve altı” ile “24 yaş ve üzeri” gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p=0,014$). “İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar” alt boyutunda yapılmış olan karşılaştırılmış analizde ise, “24 yaş ve üzeri” öğrencilerin hem “20 yaş ve altı” ($p= 0,012$) hem de “21-23 yaş arası” ($p= 0,004$) öğrencilerden daha yüksek sıra ortalaması ile istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. Bu durum öğrencilerin yaşı arttıkça İslami finans sistemine ile ilgili tutumları daha olumlu şekilde etkilendiği görülmektedir. Öğrencilerin bir diğer alt boyut olan “Faizin Din ve Ülke Boyutu” konusunda ise yaş değişkenine göre “20 yaş ve altı” ile “21-23 yaş arası” gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Son olarak “Faiz Hassasiyeti” alt boyutunda yapılan analiz incelendiğinde ise, bonferroni düzeltmesi anlamlılık düzeyine göre anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir.

Çalışmanın üçüncü hipotezinde ise “H3: Öğrencilerin İFO düzeylerinde medeni durumlarına göre anlamlı farklılık vardır.” hipotezini test etmek için Mann Whitney U Testi uygulanmış olup tablo 3.11 de yer verilmiştir. Bu analiz uygulanmadan önce daha doğru sonuçlar alınması açısından ankette bütünleme yoluna gidilmiş olup, “Diğer” olan gruptaki öğrenci sayısı ile “Bekâr” grubunda toplanmıştır. Böylece iki grup şeklinde Mann Whitney U testi analizi uygulanmıştır.

Tablo 3.11 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Medeni Durumlarına Göre Farklılık (Mann Whitney U) Analizi

Medeni Durum			N	Sıra Ortalama	U	p
İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	Bekâr	334	180,84	4230,000	0,825	
	Evli	26	176,19			
İslami Finansal Banka Araç Bilgisi	Bekâr	334	179,05	3859,000	0,336	
	Evli	26	199,08			
İslami Banka Tercihi	Bekâr	334	182,30	3742,000	0,237	
	Evli	26	157,42			
İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	Bekâr	334	176,52	3014,000	0,008	
	Evli	26	231,58			
Finansal Davranışlar	Bekâr	334	180,05	4193,000	0,762	
	Evli	26	186,23			
Faizin Din ve Ülke Boyutu	Bekâr	334	180,57	4007,500	0,963	
	Evli	26	179,62			
Faiz Hassasiyeti	Bekâr	334	177,98	4319,000	0,095	
	Evli	26	212,83			
İFO Toplam	Bekâr	334	179,50	3501,500	0,512	
	Evli	26	193,37			

Tablo 3.11’deki bulgular incelendiğinde, İFO Toplam düzeylerinde öğrencilerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p=0,512>0,05$). Böylelikle üçüncü hipotez olan “**H3 reddedilmiştir**”. Bununla birlikte ölçeğin alt boyutları incelendiğinde ise, öğrencilerin “İslami Finans Sistemi ile İlgili

Tutumlar” alt boyutunda medeni durumlarında anlamlı farklılık olduğu görülmüş olup ($U = 3014,000$, $p = 0,008$), bu farklılık evli öğrencilerin bekâr öğrencilere nazaran daha yüksek sıra ortalamasına sahip olduğu görülmektedir (Evli = 231,58; Bekâr = 176,52).

Çalışmanın dördüncü hipotezinde “**H4: Öğrencilerin İFO düzeylerinde eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık vardır.**” hipotezini test etmek için Bağımsız T-Testi uygulanmış olup tablo 3.12’te yer verilmiştir.

Tablo 3.12 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık (T-Testi) Analizi

Eğitim Düzeyi		N	Ortalama	St. Sapma	t	p
İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	Ön Lisans	205	3,1228	0,71073	-1,167	0,244
	Lisans	159	3,2086	0,67583		
İslami Banka Finansal Araç Bilgisi	Ön Lisans	205	3,0871	0,57272	0,980	0,328
	Lisans	159	3,0296	0,53066		
İslami Banka Tercihi	Ön Lisans	205	3,3382	1,01378	0,221	0,825
	Lisans	159	3,3145	1,01622		
İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	Ön Lisans	205	2,9585	0,89497	0,185	0,854
	Lisans	159	2,9403	0,98785		
Finansal Davranışlar	Ön Lisans	205	4,2049	0,85576	0,949	0,343
	Lisans	159	4,1226	0,77074		
Faizin Din ve Ülke Boyutu	Ön Lisans	205	3,2244	0,83484	2,736	0,007
	Lisans	159	2,9874	0,79943		
Faiz Hassasiyeti	Ön Lisans	205	3,1293	1,01659	1,190	0,235
	Lisans	159	2,9969	1,09876		
İFO Toplam	Ön Lisans	205	3,2248	0,48791	0,776	0,438
	Lisans	159	3,1874	0,41269		

Tablo 3.12 ‘de yer alan bulgulara göre, öğrencilerin İFO Toplam düzeylerinin eğitim düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Yapılan analiz neticesinde dördüncü hipotez olan “**H4 reddedilmiştir**”. Bununla birlikte, “Faizin Din ve Ülke Boyutu” alt boyutu incelendiğinde ön lisans öğrencilerinin ortalaması **3,2244** iken lisans öğrencilerinin ortalama puanı ise **2,9874** olduğu görülmekte ve **p= 0,007<0,05** anlamlılık değeri istatistiksel olarak bu alt boyutta fark tespit edilmiştir. Bu farkın ön lisans öğrencileri lisans öğrencilerine nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir Ayrıca öğrencilerin İFO düzeylerinin yalnızca eğitim düzeylerine göre açıklanamayacağını; bununla birlikte bireysel ilgileri, dini inanç durumları ve medya etkisi gibi durumlarında bu düzeyi şekillendirdiğini göstermektedir.

Çalışmada beşinci hipotez olan “**H5: Öğrencilerin İFO düzeylerinde sınıflarına göre anlamlı farklılık vardır.**” hipotezi test etmek için Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Tablo 3.13 de verilere yer verilmiştir.

Tablo 3.1 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Sınıflarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi

Sınıfınız?		N	Sıra Ortalaması	x ²	p
İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	I. Sınıf	146	188,98	1,448	0,694
	II. Sınıf	153	180,36		
	III. Sınıf	48	168,91		
	IV. Sınıf	17	184,53		
İslami Banka Finansal Araç Bilgisi	I. Sınıf	146	176,47	1,797	0,616
	II. Sınıf	153	186,84		
	III. Sınıf	48	178,35		
	IV. Sınıf	17	206,97		
İslami Banka Tercihi	I. Sınıf	146	184,15	1,073	0,784
	II. Sınıf	153	185,23		

Tablo 3.2 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Sınıflarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi (devamı)

	III. Sınıf	48	168,01		
	IV. Sınıf	17	184,62		
İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	I. Sınıf	146	170,76	3,490	0,322
	II. Sınıf	153	192,08		
	III. Sınıf	48	189,07		
	IV. Sınıf	17	178,53		
Finansal Davranışlar	I. Sınıf	146	178,43	3,397	0,334
	II. Sınıf	153	191,55		
	III. Sınıf	48	162,90		
	IV. Sınıf	17	191,35		
Faizin Din ve Ülke Boyutu	I. Sınıf	146	177,39	2,775	0,428
	II. Sınıf	153	190,89		
	III. Sınıf	48	181,63		
	IV. Sınıf	17	153,29		
Faiz Hassasiyeti	I. Sınıf	146	177,78	1,773	0,621
	II. Sınıf	153	181,45		
	III. Sınıf	48	200,55		
	IV. Sınıf	17	181,50		

Tablo 3.3 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Sınıflarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi (devamı)

İFO Toplam	I. Sınıf	146	184,50	0,883	0,830
	II. Sınıf	153	184,93		
	III. Sınıf	48	169,44		
	IV. Sınıf	17	180,35		

Tablo 3.13’ te verilen bulgular neticesinde, öğrencilerin hem İFO Toplam düzeyinde hem de alt boyutlarında okudukları sınıf düzeylerinde anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir. **“H5 reddedilmiştir”**. Bu durum öğrencilerin İFO karar, davranış ve tutumları hakkında daha çok bireysel olduğunu sınıf düzeyine ilişkin bilgi verilmediği sonucuna ulaşılabilir. Çalışmada beşinci hipotez olan **“H6: Öğrencilerin İFO düzeylerinde aylık ortalama gelir durumlarına göre anlamlı farklılık vardır.”** hipotezini test etmek için Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Ankette uygulamış olduğumuz gruplarda “10001-18000 TL arası” , “18001-26000 TL arası” ve “26001 TL ve üzeri” gruplar birleştirilerek “10001 TL ve üzeri” adlı yeni gelir grup altında birleştirilerek toplam üç grup belirlenmiş olup, analiz bu veriler üzerinden yapılmıştır. Bunun nedeni ise anket yanıtlandıran öğrencilerin belirli sayının altında olması ve bütünleme yoluna gidilmesidir. Elde dilen bulgulara Tablo 14 ‘te yer verilmiştir. Bulgulara Tablo 3.14’te yer verilmiştir.

Tablo 3.14 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Aylık Ortalama Gelir Durumlarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi

Gelir Durumu?			N	Sıra Ortalaması	x ²	p
İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	2000 TL ve Altı		193	178,42	0,839	0,657
		2001-10000 TL Arası	121	184,74		
		10001 TL ve Üzeri	50	192,81		

Tablo 3.14 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Aylık Ortalama Gelir Durumlarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi (**devamı**)

İslami Finansal Bilgisi	Banka Araç	2000 TL ve Altı	193	184,42	1,007	0,605
		2001-10000 TL Arası	121	175,61		
		10001 TL ve Üzeri	50	191,77		
İslami Tercihi	Banka	2000 TL ve Altı	193	186,27	0,609	0,737
		2001-10000 TL Arası	121	179,63		
		10001 TL ve Üzeri	50	174,89		
İslami Sistemi ile İlgili Tutumlar	Finans İlgili	2000 TL ve Altı	193	176,12	2,340	0,310
		2001-10000 TL Arası	121	185,38		
		10001 TL ve Üzeri	50	200,18		
Finansal Davranışlar		2000 TL ve Altı	193	171,28	5,058	0,080
		2001-10000 TL Arası	121	195,02		
		10001 TL ve Üzeri	50	195,48		
Faizin Din ve Ülke Boyutu		2000 TL ve Altı	193	192,58	3,980	0,137
		2001-10000 TL Arası	121	171,32		
		10001 TL ve Üzeri	50	170,65		
Faiz Hassasiyeti		2000 TL ve Altı	193	169,20	9,231	0,010
		2001-10000 TL Arası	121	189,47		
		10001 TL ve Üzeri	50	216,95		

Tablo 3.14 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Aylık Ortalama Gelir Durumlarına Göre Farklılık (Kruskal Wallis H Testi) Analizi (**devamı**)

İFO Toplam	2000 TL ve Altı	193	179,73	0,859	0,651
	2001-10000 TL Arası	121	181,71		
	10001 TL ve Üzeri	50	195,10		

Tablo 3.14 incelendiğinde, öğrencilerin İFO Toplam düzeyleri ve alt boyutlarda “faiz Hassasiyeti” haricinde bulunan alt boyutlar da aylık ortalama gelir durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir. **“H6 reddedilmiştir”**. Bunun yanı sıra “Faiz Hassasiyeti” alt boyutunda öğrencilerin gelir durumlarına göre anlamlı farklılık ($\chi^2 = 9,231$; $p = 0,010 < 0,05$) gözlemlenmiştir. Bu farklılık ise, “10001 TL ve Üzeri” (216,95) gelir grubunda yüksek sıra ortalaması görülürken; “2000 TL ve Altı” (169,20) gelir grubunda ise oldukça düşük sıra ortalaması olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin gelir seviyesinin artması sonucunda faiz hassasiyetinin de artırdığı görülmektedir. Yani faiz konusundaki duyarlılığın daha belirgin olduğu grup daha yüksek gelir grubunda olduğunu göstermektedir. Ayrıca hangi iki grup arasında karşılaştırmalı olarak anlamlı farklılığın olduğunu tespit etmek için “Faiz Hassasiyeti” alt boyutuna ilişkin Kruskal Wallis H Testi/ Post-Hoc analizi uygulanmış olup, analize ait bulgular Tablo 3.15’te yer verilmiştir.

Tablo 3.15 İFO Ölçeğine Ait “Faiz Hassasiyeti” Alt Boyutunun Aylık Ortalama Gelir Durumlarına Göre Post-Hoc Analizi (Kruskal Wallis H Testi)

Alt Faktörler	Karşılaştırma	Sıra Ortalaması, (N)	U	p
Faiz Hassasiyeti	2000 TL ve Altı	150,83 (N=193)	10388,500	0,095
	2001-10000 TL Arası	168,14 (N=121)		

Tablo 3.15 İFO Ölçeğine Ait “Faiz Hassasiyeti” Alt Boyutunun Aylık Ortalama Gelir Durumlarına Göre Post-Hoc Analizi (Kruskal Wallis H Testi) (**devamı**)

2000 TL ve Altı		115,38		
		(N= 193)		
10001 TL ve Üzeri		147,56	3547,000	0,003
		(N= 50)		
2001-10000 TL Arası		82,33		
		(N= 121)		
10001 TL ve Üzeri		94,89	2580,500	0,127
		(N=50)		

Tablo 3.15 sonucunda Post-hoc analizi için Mann Whitney U testi kullanılmış ve Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Bu analiz neticesinde “2000 TL ve Altı”, “2001-10000 TL arası” ve “10001 TL ve Üzeri” toplam üç değişkenin karşılaştırıldığı için anlamlılık düzeyi $0,05/3 = 0,0167$ olarak belirlenmiş olup, anlamlılık düzeyleri üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 3.15’teki bulgulara göre, öğrencilerin “Faiz Hassasiyeti” alt boyutunda hangi iki gelir grubu arasında farklılık olduğuna bakılmıştır. Tablo 17’ ye göre, “2000 TL ve Altı -10001 TL ve Üzeri” ($p = 0,003$) grupları arasında anlamlı farklılık gözlemlenmiştir ($p < 0,0167$). Bu durum, yüksek gelire sahip olan öğrencilerin düşük gelire sahip olanlara nazaran faize olan duyarlılıkları ve hassasiyetleri pozitif düzeyde olduğu ve daha bilinçli olduklarını göstermektedir. Ayrıca Tablo 3.15’teki verilerde bu sonucu destekler nitelikte olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın yedinci hipotezi olan “**H7**: Öğrencilerin İFO düzeylerinde Finans dersi almalarına göre anlamlı farklılık vardır.” hipotezini test etmek için Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Verilere Tablo 3.16 da yer verilmiştir.

Tablo 3.16 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Finans ile İlgili Ders Almalarına Göre Farklılık (Mann Whitney U Testi) Analizi

Finans ile ilgili ders aldınız mı?		N	Sıra Ortalama	Mann Whitney U	Wilcoxon W	p
İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	Evet	37	173,93	5732,500	6435,500	0,598
	Hayır	327	183,47			
İslami Banka Finansal Araç Bilgisi	Evet	37	176,54	5829,000	6532,000	0,711
	Hayır	327	183,17			
İslami Banka Tercihi	Evet	37	153,22	4966,000	5669,000	0,072
	Hayır	327	185,81			
İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	Evet	37	192,09	5694,500	59322,500	0,547
	Hayır	327	181,41			
Finansal Davranışlar	Evet	37	165,54	5422,000	6125,000	0,282
	Hayır	327	184,42			
Faizin Din ve Ülke Boyutu	Evet	37	182,46	6048,000	6751,000	0,998
	Hayır	327	182,50			
Faiz Hassasiyeti	Evet	37	193,30	5650,000	59278,000	0,504
	Hayır	327	181,28			

Tablo 3.16 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Finans ile İlgili Ders Almalarına Göre Farklılık (Mann Whitney U Testi) Analizi (**devamı**)

İFO Toplam	Evet	37	175,38	5786,000	6489,000	0,664
	Hayır	327	183,31			

Tablo 3.16 incelendiğinde, öğrencilerin İFO düzeylerinin finans dersi alıp/ almama durumlarına göre istatistiksel anlamlı farklılık tespit edilememiştir($p>0,05$). **“H7 reddedilmiştir”**.

Çalışmaya ait sekizinci ve son hipotez olan **“H8: Öğrencilerin İFO düzeylerinde Finans haberlerine ilgi duymalarına göre anlamlı farklılık vardır.”** hipotezini test etmek için Bağımsız T-Testi uygulanmıştır. Verilere Tablo 3.17 de yer verilmiştir.

Tablo 3.17 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Finans Haberlerine İlgili Duymalarına Göre Farklılık (Bağımsız T-Testi) Analizi

Finans ile ilgili haberlere ilgi duyuyor musunuz?		N	Ortalama	St. Sapma	t	p
İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar	Evet	165	3,1434	0,71305	-0,419	0,675
	Hayır	199	3,1742	0,68315		
İslami Banka Finansal Araç Bilgisi	Evet	165	3,0485	0,57436	-0,423	0,672
	Hayır	199	3,0732	0,53910		
İslami Banka Tercihi	Evet	165	3,2505	1,10824	-1,305	0,193
	Hayır	199	3,3920	0,92564		
İslami Finans Sistemi ile İlgili Tutumlar	Evet	165	2,9394	0,94963	-0,207	0,836
	Hayır	199	2,9598	0,92572		

Tablo 3.17 Öğrencilerin İFO Düzeylerinde Finans Haberlerine İlgili Duymalarına Göre Farklılık (Bağımsız T-Testi) Analizi (devamı)

Finansal Davranışlar	Evet	165	4,2727	0,81797	2,211	0,028
	Hayır	199	4,0829	0,81303		
Faizin Din ve Ülke Boyutu	Evet	165	3,1606	0,84100	0,834	0,405
	Hayır	199	3,0879	0,81560		
Faiz Hassasiyeti	Evet	165	3,1091	1,12899	0,613	0,540
	Hayır	199	3,0402	0,98903		
İFO Toplam	Evet	165	3,2048	0,43082	-0,139	0,890
	Hayır	199	3,2115	0,47756		

Tablo 3.17 incelendiğinde ise, öğrencilerin genel İFO düzeyinde ve “Finansal Davranışlar” haricinde diğer alt boyutta finans haberlerine ilgi duymaları konusunda anlamlı farklılık tespit edilememiştir. **“H8 reddedilmiştir”**. Ancak “Finansal Davranış” alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=0,28<0,05$). Finans ile ilgili haberlere ilgi duyan öğrencilerin ortalaması 4,2727 iken ilgi duymayan öğrencilerin ortalaması puanı 4,0829 olduğu görülmektedir. Bu durum finans haberlerini düzenli takip eden öğrencilerin finansal davranışlar konusunda daha pozitif etki ettiği çıkarımında bulunabiliriz. Ayrıca kişilerin medya ve haber içerikleri yoluyla finansal farkındalıklarını artırabileceklerini göstermektedir.

Yapılan analizler neticesinde, hipotezlerin kabul/red durumlarına Tablo 3.18’de yer verilmiştir.

Tablo 3.18 Değerlendirilen Hipotezlere Ait Kabul/Red Durumları

Araştırma Hipotezleri	Kabul	Red
H1: Öğrencilerin İFO düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık vardır.		X

Tablo 3.18 Değerlendirilen Hipotezlere Ait Kabul/Red Durumları(devamı)

H2: Öğrencilerin İFO düzeylerinde yaşlarına göre anlamlı farklılık vardır.	X
H3: Öğrencilerin İFO düzeylerinde medeni durumlarına göre anlamlı farklılık vardır.	X
H4: Öğrencilerin İFO düzeylerinde eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık vardır.	X
H5: Öğrencilerin İFO düzeylerinde sınıflarına göre anlamlı farklılık vardır.	X
H6: Öğrencilerin İFO düzeylerinde aylık ortalama gelir durumlarına göre anlamlı farklılık vardır.	X
H7: Öğrencilerin İFO düzeylerinde Finans dersi almalarına göre anlamlı farklılık vardır.	X
H8: Öğrencilerin İFO düzeylerinde Finans haberlerine ilgi duymalarına göre anlamlı farklılık vardır	X

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz dünyasında özellikle Covid-19 salgınından sonra bireyler çoğu ihtiyaçlarını dijital ortamdaki sağlamaktadır. Bu durumla birlikte finans ihtiyaçlarında yine birçoğu dijital ortamda karşılanmakta olup örnek vermek gerekirse mobil bankacılık ve internet bankacılığı vs. birçok işlem sanal şekilde yapılmaktadır. Dijital finansal okuryazarlık ise finansal işlemlerin dijital araçlarla nasıl doğru bilgi, tutum ve davranış sergilemesi şeklinde yapılacağı konusunda yardımcı olmaktadır.

İslami finans denilince akla faiz olmadan yapılan finansal işlemler gelmekte olup İslami finansal okuryazarlık ise bu durumun nasıl doğru bilgi, tutum ve davranış sergilemesi şeklinde yapılacağı konusunda yardımcı olmaktadır.

Yapılan çalışmanın temel amacı; bireylerin DFO ve İFO düzeylerini ölçmek ve literatürde daha yeni gelişen kavram olarak bu çalışma sonucunda alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışmada yer alan kavramlara ait literatür taraması yapılmış ve teorik temel oluşturulmuştur. AÇÜ öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, anket sorularına verilen yanıtlar üzerinde farklılık ve frekans analizleri uygulanmış, elde edilen bulgulara ilişkin bilgiler sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Öğrencilerin DFO düzeylerinin ölçülmesine ilişkin yanıtlamış oldukları DFHÜ hangisi/ hangileri hakkında bilgi sahibi ve kullanmakta olduklarına dair yöneltilmiş olunan ifadelerle ilgili yüzdelik ve frekans bilgilere yer verilmiştir. Genel olarak en çok bilgi sahibi oldukları DFHÜ aynı zamanda en çok kullandıkları ürün ve hizmet olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca ürün ve hizmetler hakkında bilgi sahibi olma ve kullanımlarının ileri derecede bilgi sahibi olmadıkları ürün ve hizmetlerde daha yüksek katılım gösterdiği ancak bilgi ve beceri gerektiren hizmet ve ürünler hakkında çekimser kalarak tercih etmedikleri görülmektedir. Literatüre bakıldığında ise benzer sonuçların Fettahoğlu ve Kızıldere (2019) ve Taşlıyan vd. (2023) çalışmalarında da yer verildiği görülmekte olup en çok bilgi sahibi oldukları ve kullandıkları hizmet ve ürünün “mobil bankacılık” olduğu

en az bilgi sahibi oldukları ve tercih ettikleri ürün ve hizmet ise “kitle fonlama” olduğu görülmektedir.

Verilerin analizine başlamadan önce İFO ölçeğinde bulunan 24 adet öneriye faktör analizi yapılmış olup, faktör yükleri yedi alt boyutta toplanmıştır. Faktör analizi sonucunda ise genel İFO güvenilirlik analizi yapılmış olup, Cronbach’s Alpha Katsayısı 0,830 olarak hesaplanmıştır. Sosyal bilimler bakımından güvenilirlik aralığı $0,800 < 0,830 < 1,00$ olması sonucunda yüksek derece güvenilirlik sonucuna varılmıştır. Analizin devamında ise, normallik analizi yapılmış olup verilerin normal dağılımlı olmadığı görülen veri setinin farklılık analizleri uygulanmıştır.

İFO düzeylerinin demografik bilgilere göre yapılan farklılık analizlerinde; Bağımsız T-Testi uygulanan “cinsiyet, eğitim düzeyi ve finans ile ilgili haberlere ilgi duyma durumları” bakılmıştır. Sonucunda ise anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Ayrıca İFO ölçeğine ait alt boyutlara bakıldığında;

- Cinsiyet değişkeninde İFO Toplam bakıldığında anlamlı farklılık tespit edilememesinin yanı sıra grup ortalamalarına bakılan erkek öğrencilerin (3,2497) ortalama ile kadın öğrencilerden (3,1838) daha yüksek İFO düzeyine sahip oldukları söylenebilir. Bu yönüyle Öner ve Canbaz (2023)’ in yapmış oldukları çalışmada erkek öğrencilerin kadın öğrencilere nazaran daha yüksek İFO düzeyine sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda yapmış olduğumuz çalışmayı kısmen destekler nitelikte olup, benzer literatüre sahip olduğu görülmüştür.
- Eğitim düzeyine göre ise, öğrencilerin “Faizin Din ve Ülke Boyutu” alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu alt boyuta göre ön lisans öğrencilerinin lisans öğrencilerine nazaran daha yüksek ortalama puanı sahip olduğu görülmekte olup İFO düzeylerinin yalnızca eğitim düzeylerine göre açıklanmayacağını, bireysel ilgileri, medya etkisi gibi durumlarında bu düzeyi şekillendirdiğini göstermektedir.
- Öğrencilerin finansal haberlere ilgi duymaları konusunda ise “finansal davranış” alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu durum finans haberlerine olan ilgileri olan ve düzenli takip eden öğrencilerin finansal davranış konusunda daha olumlu etki ettiği çıkarımında bulunulabilir. Ayrıca öğrenciler medya ve haber içerikleri ile finansal farkındalıklarını yükseltebileceklerini göstermektedir.

Kruskal Wallis H testi uygulanan “yaş, sınıf düzeyleri, ortalama aylık gelir düzeyleri” alt boyutlarına göre bakıldığında;

- Yaş değişkenine göre öğrencilerin İFO düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Ancak, alt boyutlar bazında yapılan incelemede “İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar” ($p=0,043$), “İslami Finans ile İlgili Tutumlar” ($p=0,011$), “Faizin Din ve Ülke Boyutu” ($p=0,044$) ve “Faiz Hassasiyeti” ($p=0,021$) alt boyutlarında öğrencilerin yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiş olup, diğer alt boyutlarda anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir. Hangi iki değişken arasında farklılıkların tespiti için post-hoc analizi uygulanmıştır. Bu analizler sonucunda ise, “İslami Finans Sistemi Bilgisi ve Araçlar ile İlgili Tutumlar” alt boyutunda yaşı daha genç olan öğrencilerin islami finans bilgisi ve araçlar ile ilgili tutumlarını daha olumlu olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra “İslami Finans ile İlgili Tutumlar”, “Faizin Din ve Ülke Boyutu” ve “Faiz Hassasiyeti” alt boyutlarında ise daha ileri yaş grubundaki öğrencilerin bu konulardaki duyarlılıklarının daha yüksek olduğunu görülmektedir. Böylelikle genel olarak ileri yaş gruplarındaki öğrencilerin islami finans ile ilgili daha olumlu yaklaşım gösterdiği ve faiz konusunda ise daha bilinçli oldukları şeklinde ifade edilebilir. Literatürde yapılan çalışmalar neticesinde ise, yaş değişkenine göre Saray ve Güngör (2023)’ün çalışmasında islami finans ve faiz konularında bireylerin benzer davranışlar gösterdiği sonucuna varılmaktadır.
- Öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre İFO düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmediği tespit edilmiştir. Bu durumda öğrencilerin farklı düzeylerde sınıfta olmaları İFO düzeylerinde bir etkiye sahip olmadığı ve çoğunlukla benzer yanıtlar verdikleri sonucuna varılmaktadır.
- Aylık ortalama gelir durumlarına göre öğrencilerin İFO düzeylerine bakıldığında ise, “Faiz Hassasiyeti” alt boyutunda anlamlı farklılık gözlemlenmiştir. Bu farklılık ise yapılan post-hoc analizi neticesinde, “10001 TL ve Üzeri” gelir grubunda yüksek sıra ortalaması görülürken; “2000 TL ve Altı” gelir grubunda ise oldukça düşük sıra ortalaması sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin gelir seviyesinin artması sonucunda faiz hassasiyetinin de artırdığı görülmektedir. Yani faiz konusundaki duyarlılığın daha belirgin olduğu gelir grubu, daha yüksek gelire sahip grup olduğu sonucuna varılmaktadır.

Son olarak Mann Whitney U testi ile öğrencilerin “medeni durum ve finans ile ilgili ders alma durumlarına” bakılmıştır.

- Öğrencilerin medeni durumlarına göre, “İslami finans sistemi ile ilgili tutumlar” alt boyutuna istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu anlamlı farklılık sonucunda evli öğrencilerin bekâr öğrencilere nazaran daha yüksek sıra ortalamasına sahip olduğu görülmektedir (Evli = 231,58; Bekâr = 176,52). Ayrıca, evli öğrencilerin bekâr öğrencilere nazaran İslami finans sistemine ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermekle birlikte bu bulgu, medeni durumun kişilerin islami finansal sistemlere yönelik algı ve tutumlarında belirleyici bir değişken olabileceği sonucunu ortaya koymaktadır.
- Öğrencilerin finans ile ilgili ders alma/almama durumlarına bakıldığında ise, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Yani genel olarak öğrencilerin finans dersi almaları İFO düzeylerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna varılmaktadır. Bu bağlamda Qublan ve Yıldız (2022) tarafından yapılan çalışmada benzer sonuç alındığı görülmektedir. Ancak Durak vd. (2020) yapmış olduğu çalışmada ise İslami finans alanında ders alan öğrencilerin daha yüksek İFO düzeyine sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca yapılan çalışma neticesinde öğrencilerin İFO düzeylerine ait ortalama puanlarının düşük olduğu görülmüş olup, literatürde Yıldırım (2020), Altundere Doğan (2020), Durmuş ve Yardımcıoğlu (2018) ve Qublan ve Yıldız (2022) ‘ın yapmış oldukları çalışmalarda da benzer sonuçların alındığı görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin islami finans konusundaki bilgi düzeylerinin artırılmasına yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Genel olarak islami finans konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülen öğrenciler, dini inançları doğrultusunda tasarruf ve yatırım araçlarını kullanma gibi tercihlerde bulunma arzusu içinde olsalar da ya bilgi eksikliklerinden kaynaklı piyasa dışında kalarak ya da geleneksel bankaları tercih etmekte oldukları görülmektedir. Bazen ise bireyler, islami bankalar ile geleneksel bankaların aynı şekilde çalıştığını düşünerek anlık kararlar ile hangisi makul ise ona yönelim sağlamaktadır. Öncelikli olarak islami inançlara uygun şekilde davranmak isteyen bireylerin finansal piyasaya katılımlarının sağlanması için gerekli eğitimler, tanıtımlar yapılarak farkındalık kazanmaları gerekmektedir. Bununla birlikte DFHÜ hakkında bilgi sahibi ve kullanım açısından yüksek ortalama ile ürün ve hizmetlerin kullanıldığı görülmüş olup, İslami finans araçlarının ve İslami banka hizmetlerinin tanıtımının da yapılması ayrıca önem taşımaktadır. Ayrıca AÇÜ öğrencilerinin tümüne ulaşılma konusunda anket yönteminin yüz yüze uygulanmaması nedeni yerleşkelerin uzaklığından kaynaklı olmakla birlikte çevrimiçi anket yöntemi

kullanılmış olup elde edilen neticelerin bu çerçevede yorumlanarak değerlendirilmesinde faydası olmaktadır.

Bu bağlamda literatürde farklı bulgulara rastlamakla birlikte üniversite öğrencilerinin ders müfredatlarına seçmeli olarak finansal okuryazarlık derslerinin eklenmesi, finansal farkındalıklarının artmasına ve olumlu sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda DFO ve İFO düzeylerine ilişkin bilgi düzeylerinin artırılmasına olanak tanıyan çeşitli yöntemler kullanılması, farklı üniversitelerden öğrencilerin de araştırma kapsamına dahil edilmesiyle daha geniş ölçekli çalışmalar yapılabilir. Bu tür araştırmaların literatüre katkı sunması ve alan açısından pozitif değer taşıması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağaç, S. (2020). Dijital Okuryazarlığın Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisi: Batı Akdeniz Örneği. *Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- A. Aktimur, Ö. 2015. “Ödeme ve Elektronik Para Kuruluşlarında Yaşanan Gelişmeler ve Bu Kuruluşların 5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanunu Kapsamında Değerlendirilmesi” *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 93, Sayfa: 108
- Alkaya , A., ve Yağlı, İ. (2015). Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış Ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 585-599.
- Almış, B. (2022). Madeni Paradan Dijital Paraya: İslami Finans İlkeleri Doğrultusunda Kripto Paraların İncelenmesi.
- Altundere Doğan, M. B. (2020). İslami Finans Okuryazarlığı ve Finansal Tercihlere Etkisi. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 14(1), 69-98. <https://doi.org/10.46520/bddkdergisi.789957>
- Aryan, L. A. vd., (2024). How Digital Financial Literacy Impacts Financial Behavior İn Jordanian Millennial Generation. *International Journal Of Data And Network Science*, 8(1), 117-124. Doi:<https://doi.org/10.5267/J.İjdns.2023.10.011>
- Avcı, E. (2023). Dijitalleşme Algısı Ve Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Muhasebe Meslek Tercihine Etkisi: Muhasebe Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerine Bir Uygulama. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Aydın, N. (2007). *Finansal Yönetim (Vol. 779)*. Anadolu Üniversitesi.
- Bağcı, H., ve Arabacı, S. M. (2019). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ve Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 7(3), 68-88. Doi:<https://doi.org/10.15295/Bmij.V7i3.1232>
- Bekereci, N. E. (2018). İslami Finansal Okuryazarlık: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde Bir Alan Araştırması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Bozkurt, E. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi: Gaziantep Üniversitesi İle Hasan Kalyoncu Üniversitesi Üzerine Bir Araştırma, Gaziantep: *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 1-90.
- Bhat, S.A., Lone, U.M., SivaKumar, A. ve Krishna, U.M.G. (2024), "Dijital finansal okuryazarlık ve finansal refah – Hindistan'dan kanıtlar", *Uluslararası Banka*

- Capuano, A., ve Ramsay, I. (2011). What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration Of Financial Literacy, Social Influences And Behavioural Economics. *U Of Melbourne Legal Studies Research Paper No. 540*, S. 244. Doi:<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1793502>
- Choung, Y., Chatterjee, S., ve Pak, T.-Y. (2023). Digital Financial Literacy And Financial Well-Being. *Finance Research Letters*, 58. Doi:<https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104438>
- Çavuş, Ö. (2023). Dijital Okuryazarlık İle Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişki, Karabük: *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Dalcı, G. (2021). Otel Çalışanlarının Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Kültürlerarası Karşılaştırması. Muğla: *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, 1-124.
- Demirel, A.C. (2017). Dijital Bankacılık ve Türkiye’deki Mevcut Durumunun Analizi, Ankara: T.C Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Demirez, D. (2023). Finansal Okuryazarlık: Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi (2010-2022). *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 151-168.
- Durak, İ., Öncü, M. A., ve Kartal, O. (2020). Measuring Islamic Financial Literacy And Discovering Its Relations With Entrepreneurship Among University Students In Turkey. *Bilimname*, 42(2), 215-242. Doi:<https://doi.org/10.28949/bilimname.819736>
- Durmuş, M. E., ve Yardımcıoğlu, F. (2018). İlahiyat Öğrencileri Ne Kadar İslami Finans Okuryazarı? *Siyaset, Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 167-183.
- Dursun, V. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Bilgi, Tutum Ve Davranış Düzeylerinin Araştırılması: Adnan Menderes Üniversitesi Örneği. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/82528> Adresinden Alındı
- Elhajjar, S. ve Ouaida, F. (2020). "Mobil bankacılığın benimsenmesini etkileyen faktörlerin analizi", *Uluslararası Banka Pazarlama Dergisi*, Cilt 38 No. 2, s. 352-367. <https://doi.org/10.1108/IJBM-02-2019-0055>
- Ertaş, A., ve Kavaş, Y. B. (2023). Finansal Okuryazarlık Ve Sağlık Okuryazarlığı İlişkisi. *Journal Of Business Research-Turk / İletme Arastirmalari Dergisi*, 15(3), 2290-2301. Doi:<https://doi.org/10.20491/isarder.2023.1713>
- Fettahoğlu, S. ve Kıldız, D. (2019). Dijital finansal okuryazarlık ve bireylerin finansal teknoloji kullanma konusundaki tutumları OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 12(18. ÜİK Özel Sayısı), 867-889. DOI: 10.26466/opus.584628
- FODER (2012). 12.23.2023 tarihinde Finansal Okuryazarlık Ve Erişim Derneği: <https://www.fo-der.org/foder-hakkinda/> Adresinden Alındı
- Gilster, P. (1997). *Dijital Literacy*. New York: Johnwiley.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık* (Cilt 1). Hiperlink Yayınları.

- Hamutoğlu, N. B., Canan Güngören, Ö., Kaya Uyanık, G., ve Gür Erdoğan, D. (2017). Dijital Okuryazarlık Ölçeği: Türkçe 'Ye Uyarlama Çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 408-429.
- Hung, A., Parker, A. M. ve Yoong, J. (2009). Defining and Measuring Financial Literacy , *RAND Working Paper Series WR-708*, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1498674> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1498674>
- İlbay, H. (2021). Finansal Okuryazarlık Düzeyi İle Psikolojik Ön Yargılar Arasındaki İlişki: Mersin İli Örneği, Muğla: *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, 1-140.
- Kalaycı, Ş. (Ed.). (2018). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri (8. Baskı). Ankara: Dinamik Akademi.
- Kalyoncuoğlu, S. (2018). Tüketicilerin Online Alışverişlerindeki Sanal Kart Kullanımlarının Teknoloji Kabul Modeli İle İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 193-213. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.434874>
- Karabudak, S. (2022). Finansal Tutum Ve Davranışların Demografik Faktörler Açısından Değerlendirilmesi: Teknopark Çalışanları Üzerine Bir Araştırma.
- Karakuş, T. F. (2019). Genel Olarak Finansal Okuryazarlık Ve İslami Finansal Okuryazarlık: Adana İli'nde Bir Araştırma, Adana: *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Karjaluoto, H. , Glavee-Geo, R. , Ramdhony, D. , Shaikh, AA ve Hurpaul, A. (2021), "Tüketim değerleri ve mobil bankacılık hizmetleri: Gelişmekte olan bir ekonomide kentsel-kırsal ikiliği anlamak", *Uluslararası Banka Pazarlama Dergisi* , Cilt 39 No. 2, s. 272-293. <https://doi.org/10.1108/IJBM-03-2020-0129>
- Kaya, H. (2019). Finansal Okuryazarlık Ve İibf'de Verilen Muhasebe Finansman Derslerinin Finansal Okuryazarlık Üzerine Bir Araştırma, Sivas: *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Kaygusuzoğlu, M., Emer, M., ve Durmaz, Y. (2022). İktisadi Yaşamda İslami Finans Ve Katılım Bankası Algısına Yönelik Bir Araştırma. M. Çelik, & M. Kaygusuzoğlu İçinde, *İslami Finans Ve Muhasebede Güncel Araştırmalar*. Ankara: Özgür Yayınları.
- Kevser, M. ve Doğan, M. (2021). "Islamic Financial Literacy and Its Determinants: A Field Study on Turkey", *Journal Transition Studies Review*, 28, 91-120.
- Martin, A. (2005). Digeulit A European Framework For Digital Literacy: A Progress. *Journal Of E Liteeracy*, 2(2), 130-136.
- Moca, M., ve Badulescu, A. (2023). An Evaluation Of Students Proficiency İn Digital Literacy At Economic Subjects. *Annals Of The University Of Oradea, Economic Science Series*, 32(1), 219-234.
- Norman, A. S. (2010). Importance Of Financial Education İn Making İnformed Decision On Spending. *Journal Of Economics And International Finance*, 2(10), 199-207.
- Osuma, G. (2025), "The impact of financial inclusion on poverty reduction and economic growth in Sub-Saharan Africa: A comparative study of digital financial

services”, *Social Sciences & Humanities Open*, Cilt 11, s. 1-14.
<https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2024.101263>

- Öner, M. H. (2023). Katılım Finans Derslerinin İslami Finans Okuryazarlık Düzeyine Etkisi: Aksaray Üniversitesi Örneği. *Maruf İktisat İslâm İktisadı Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 4-17. Doi: <https://doi.org/10.58686/Marufiktisat.1292443>
- Öner, M. H., ve Cambaz, M. F. (2023). Üniversite Öğrencilerinin İslami Finans Okuryazarlığı. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 88-111.
- Özkan, T., & İpekten, O. B. (2017). İnternet Bankacılığı Kullanımını Etkileyen Faktörler: Atatürk Üniversitesi Personeli Üzerine Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 647-664.
- Prasad, H., Meghwal, D. ve Dayama, V., (2018). Digital Financial Literacy: A Study of Households of Udaipur, *The Journal of Business and Management*, Volume V | Issue I | December 2018, ISSN 2350-8868
- Qublan, A. I., ve Yıldız, M. (2022). Determining The Level Of Islamic Finance Literacy: A Research On Feas And Fıs Students. *Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 500-515.
- Rahayu, R., Ali, S., Aulia, A., & Hidayah, R. (2022). The Current Digital Financial Literacy and Financial Behavior in Indonesian Millennial Generation. *Journal of Accounting and Investment*, 23(1), 78-94
- Rahayu, R., Juita, V., ve Rahman, A. (2023). Financial Literacy, Digital Financial Literacy And Women’s Economic Empowerment: Study İn West Sumatera, Indonesia. *Journal Of Telecommunications And The Digital Economy*, 11(2), 118-138.
- Rahman, S., Nguyen-Viet, B., Nguyen, Y.T.H. and Kamran, S. (2024), “Promoting fintech: driving developing country consumers’ mobile wallet use through gamification and trust”, *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 42 No. 5, pp. 841-869, doi: 10.1108/ijbm-01-2023-0033.
- Remund , D. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case For A Clearer Definition İn An Increasingly Complex Economy. *The Journal Of Consumer Affairs*, 44(2).
- Roemanasari, F., Sabela, J., & Rusgianto, S. (2022). Islamic financial literacy and financial behavior on investment intention. *Jurnal Ilmu Ekonomi Terapan*, 7(2), 239-250.
- Saray, Ö., & Güngör, S. (2023). İslami Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Tokat İli Üzerine Bir Alan Araştırması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(54), 309-333. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1097723>
- Sarı, S. S., ve Saka Ilgın, K. (2021). Finansal Okuryazarlık Ve Finansal Eğitim Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Etü Sentez İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, (6), 43-63.
- Savaş, Ö., Molu, F., Atlı, M. ve Yazıcı, H. (2014). Bankacılık Sektöründe Kullanıcı Deneyimi Araştırması: Dijital Şube, XTM. XVI. Akademik Bilişim Konferansı, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Saydar, Ö. (2024). Dijital Finansal Okuryazarlığın Yatırım Tercihlerine Etkisi. *Optimum Ekonomi Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 56-78.
<https://doi.org/10.17541/optimum.1291433>

- Sumer, S., ve Gövdeli , T. (2020). Finansal Okuryazarlık Ve Finansal Davranış Üzerine Bir Çalışma. *Oltu Beşeri Ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 86-98.
- Setiawan, M., Efendi, N., Santoso, T., Dewi, V. I., & Sapulette, M. S. (2020). Dijital finansal okuryazarlık, tasarruf ve harcamanın mevcut davranışı ve gelecek öngörüsü. *Yenilik ve Yeni Teknoloji Ekonomisi*, 31(4), 320–338. <https://doi.org/10.1080/10438599.2020.1799142>
- Taşlıyan, M., Bekereci, N. E., & Çakıroğlu, Z. (2023). Dijital Finansal Okuryazarlığın Bireysel Girişimcilik Yönelimine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 232-243. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1159724>
- TBB (1958). 01.01.2024 Tarihinde Türkiye Bankalar Birliği: <https://Foy.Tbb.Org.Tr/Finansal-Okuryazarlik-Nedir> Adresinden Alındı
- Tekin, B. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı Algısı: Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Öğrencileri Örneği. In *SETSCI-Conference Proceedings* (Vol. 11, pp. 22-30). SETSCI-Conference Proceedings.
- Tetik, N. (2018). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. . Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Turan, Z. (2018). “Kripto Paralar, Bitcoin, Blockchain, Petro Gold, Dijital Para ve Kullanım Alanları”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-5.
- URL 1, Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) tarafından <http://www.oecd.org> adresinden 23.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- URL 2, Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından www.tdk.gov.tr adresinden 23.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- URL 3, Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlükleri tarafından <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 03.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- URL 4, Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) tarafından <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/hakkimizda/tarihce-856934> adresinden 03.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- URL 5, Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) Katılım Sözlüğü tarafından <https://katilimsozluk.tkbb.org.tr/detay/375> adresinden 03.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- URL 6, Garanti Bankası Blog tarafından <https://www.garantibbva.com.tr/blog/dijital-cuzdan-nedir> adresinden 07.01.2025 tarih ve 21:38 saatinde alınmıştır.
- URL 7, Garanti Bankası Blog tarafından [Dijital Bankacılıktan Yararlanarak Nasıl Para Biriktirilir? | Garanti BBVA](https://www.garantibbva.com.tr/blog/dijital-bankacilik) adresinden 09.01.2025 tarihinde alınmıştır.
- URL 8, Anadolu Üniversitesi Anabilgi tarafından [Index https://anabilgi.anadolu.edu.tr/?contentId=8844](https://anabilgi.anadolu.edu.tr/?contentId=8844) adresinden 09.01.2025 tarih ve 21:28 saatinde alınmıştır.
- URL 9, Hangi Kredi tarafından <https://www.hangikredi.com/bilgi-merkezi/e-fatura-nedir/> adresinden 09.01.2025 tarihinde alınmıştır.

- URL 10, Resmî Gazete tarafından
[https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100305-16.htm-](https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100305-16.htm-09.01.2025) adresinden
09.01.2025 tarih ve 21:09 saatinde alınmıştır.
- URL 11, Anadolu Üniversitesi Anabilgi tarafından <https://anabilgi.anadolu.edu.tr/?contentId=8846> adresinden 09.01.2025
saat 21:25 tarihinde alınmıştır.
- URL 12, Türkiye Ödeme Ve Elektronik Para Kuruluşları Birliği (TÖDEB) tarafından <https://todeb.org.tr/detay/elektronik-parayi-taniyin/116/> adresinden 09.01.2025
tarih ve 21:13 saatinde alınmıştır.
- URL 13, Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) Katılım Sözlüğü tarafından [Kavram](https://katilimsozluk.tkbb.org.tr/detay/349Detay)
<https://katilimsozluk.tkbb.org.tr/detay/349Detay> - TKBB Katılım Sözlüğü
adresinden 03.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Uthaileang, W., ve Kiattisin, S. (2023). Developing The Capability Of Digital Financial
Literacy İn Developing Countries: A Case Of Online Loan For Small
Entrepreneurs. *Heliyon*, 9(12).
Doi: <https://doi.org/10.1016/J.Heliyon.2023.E21961>
- Uysal, F. M. (2023). Dijital Cüzdan: Güvenli ve Maliyet Etkin Bir Altyapı
Yaklaşımı. *Orclever Araştırma ve Geliştirme Bildirileri*, 3(1), 490–501.
<https://doi.org/10.56038/oprd.v3i1.362>
- Yanpar, A. (2015). *İslami Finans İlkeler, Araçlar Ve Kurumlar*. Scala Yayıncılık.
- Yıldırım, M. V. (2020). İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Tokat
Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği. Tokat: *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Yılmaz, H., & Elmas, B. (2016). Finansal Okuryazarlık: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Ağrı İbrahim
Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1).
- Yurttadur, M., ve Yıldız, İ. (2017). *Faizsiz Finans*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Yücel, S., ve Çiftçi, N. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık
Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İnönü
Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 143-161.
- Zenbel, S. (2024). İslami Finans Açısından Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı: İslam
Kalkınma Bankası Örneği (Order No. 31717645). Available from ProQuest
Dissertations & Theses Global. (3132876529).
<https://www.proquest.com/dissertations-theses/islami-finans-acısından-kalkınma-ve-yatırım/docview/3132876529/se-2>
- Zengin, O. (2019). Türkiye'de Dijital Bankacılık Sistemi ve Gelişimi (Order No.
30838966). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global.
(2925385650). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/türkiyede-dijital-bankacılık-sistemi-ve-gelişimi/docview/2925385650/se-2>

Ek-1: Anket Formu

Üniversite Öğrencilerinin Dijital Finansal Okuryazarlık ile İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Artvin Çoruh Üniversitesi Örneği			
Sizi Doç. Dr. Muhammed ARDIÇ danışmanlığında Yüksek Lisans öğrencisi <u>Sueda DEMİRHAN</u> tarafından yürütülen “Üniversite Öğrencilerinin Dijital Finansal Okuryazarlık ile İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Artvin Çoruh Üniversitesi Örneği” başlıklı bilimsel çalışmaya davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahip bulunmaktasınız. Bu çalışmaya katılımınız için sizden herhangi bir ücret istenmeyeceği gibi size herhangi bir ödeme de yapılmayacaktır. Çalışma sürecinde sizden elde edilecek her türlü bilgi ve/veya veri sadece bu çalışma kapsamında bilimsel araştırma amacı ile kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gereğince gizli tutulacaktır. Değerli Katılımcılar; Şimdiden anlayışınız ve çalışmaya vermiş olduğunuz katkınız için teşekkür ederim. Sorularınız ve görüşleriniz için: AÇÜ İşletme ABD Yüksek Lisans Öğrencisi <u>Sueda DEMİRHAN</u>			
Kişisel Bilgi Formu			
1-Cinsiyet	☐ Kadın ☐ Erkek		
2-Yaşınız	☐ 18 yaş altı ☐ 24-26 yaş arası ☐ 18-20 yaş arası ☐ 27 yaş ve üzeri ☐ 21-23 yaş arası	3- Medeni Durum	☐ Bekâr ☐ Evli ☐ Diğer

EK-1: Anket Formu (devamı)

1-Eğitim Düzeyi	☐ Ön lisans ☐ Lisans	2-Sınıfınız	☐ 1. sınıf ☐ 2. Sınıf ☐ 3. Sınıf ☐ 4. Sınıf
3-Okuduğunuz Bölüm			
4-Fakülte/Yüksekokul	☐ Eğitim Fakültesi ☐ Fen Edebiyat Fakültesi ☐ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ☐ İlahiyat Fakültesi ☐ İşletme Fakültesi ☐ Mühendislik Fakültesi ☐ Orman Fakültesi ☐ Sağlık Bilimleri Fakültesi ☐ Sanat ve Tasarım Fakültesi ☐ Spor Bilimleri Fakültesi ☐ Turizm Fakültesi ☐ Artvin MYO ☐ Arhavi MYO ☐ Borçka Acarlar MYO ☐ Hopa MYO ☐ Sağlık Hizmetleri MYO ☐ Şavşat MYO ☐ Yusufeli MYO		
5-Kendi Ortalama Gelir Durumu (Aylık/TL)	☐ 2000 TL ve altı ☐ 2001- 10000 TL arası ☐ 10001 - 18000 TL arası ☐ 18001- 26000 TL arası ☐ 26001 TL ve üzeri		
6-Finans ile ilgili ders aldınız mı?	☐ Evet ☐ Hayır		
7-Finans ile ilgili haberlere ilgi duyuyor musunuz?	☐ Evet ☐ Hayır		
Dijital Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Ölçek			
8-Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerden hangisi/hangileri hakkında BİLGİ SAHİBİSİNİZ? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)			

EK -1: Anket Formu (devamı)

() Mobil bankacılık () İnternet bankacılığı () EFT (Elektronik fon transferi) () Dijital bankacılık (enpara.com, cepeteb...vb) () Kare kod uygulaması () Sanal kredi kartı () Elektronik fatura () Sanal para (Bitcoin, Lindencoin...vb) () Dijital cüzdan () Akıllı sanal asistan (Garanti Bankası UĞİ, İş Bankası Maxi....vb) () Elektronik para (Elektronik para kuruluşlarından) () Elektronik sigorta (sigortam.net.....vb) () Smart kart (Akıllı kart) () Elektronik çek () Elektronik ortamda kredi karşılaştırma (hangikredi.com.hesankurdu.vb) () Kredi derecelendirme hizmeti (findeks, kredico....vb) () Kitle fonlama (crowdfon, fongogo...vb)						
1- Finansal teknolojiye dayalı ürün ve hizmetlerin hangisini/hangilerini KULLANMAKTASINIZ? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)						
() Mobil bankacılık () İnternet bankacılığı () EFT (Elektronik fon transferi) () Dijital bankacılık (enpara.com, cepeteb...vb) () Kare kod uygulaması () Sanal kredi kartı () Elektronik fatura () Sanal para (Bitcoin, Lindencoin...vb) () Dijital cüzdan () Akıllı sanal asistan (Garanti Bankası UĞİ, İş Bankası Maxi....vb) () Elektronik para (Elektronik para kuruluşlarından) () Elektronik sigorta (sigortam.net.....vb) () Smart kart (Akıllı kart) () Elektronik çek () Elektronik ortamda kredi karşılaştırma (hangikredi.com.hesankurdu.vb) () Kredi derecelendirme hizmeti (findeks, kredico....vb) () Kitle fonlama (crowdfon, fongogo...vb)						
İFO Düzeyini Ölçmeye Yönelik Sorular İslami Finansal Okuryazarlık sorularından size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.						
Öneriler		1	2	3	4	5
ö.1	Finansal işlemlerimde, faizden uzak durmaya özen gösteririm.					
ö.2	Birikimlerimin bir kısmını ya da tamamının vadeli mevduat hesabında değerlendiririm.					
ö.3	Birikimlerimi İslami esaslara göre çalışan bir bankada değerlendirmeye dikkat ederim.					

EK-1: Anket Formu (devamı)

ö.4	Fonlara yatırım yapmayı düşündüğümde; sadece İslam'ın yasaklamadığı hizmet ve faaliyet alanlarında kullanılan fonlara yatırım yapmayı tercih ederim.					
ö.5	Bireysel emeklilik sistemine ait planlamamdaki fon dağılımında İslami esasları dikkate alırım.					
ö.6	Kredi kartı borcumun tamamını ödemeye dikkat ederim.					
ö.7	Faturalarımı zamanında ödemeye dikkat ederim.					
ö.8	Zaman zaman kredi kartımdan ve ya da esnek hesabımdan nakit avans kullanıyorum.					
ö.9	Kredi kullanmam gerektiği zaman kredi faizi oranlarını karşılaştırırım.					
ö.10	Geleneksel bankanın ve İslami bankanın kredi maliyetlerini karşılaştırdığımda düşük maliyete sahip olan bankadan kredi kullanmayı tercih ederim.					
ö.11	İslami finans hizmeti veren bankalarla geleneksel bankalar arasında bir fark olmadığına inanıyorum.					
ö.12	Geleneksel bankacılık ve İslami bankacılık araçlarının benzer olduğunu düşünüyorum.					
ö.13	İslami finansal araçları tanıyorum.					
ö.14	İslami bankacılık araçlarının kolay anlaşıldığını düşünüyorum.					

EK-1: Anket Formu (devamı)

5.15	Kar payı olarak dağıtılan tutarın aslında faiz olduğunu düşünüyorum.					
5.16	Devlet bankalarının İslami finans hizmeti vermesi, İslami finans sistemine olan güvenimi olumlu etkiler.					
5.17	İslami finans faizsiz bir sistemdir.					
5.18	İslami finansta belirsizliğe ve aldatmaya asla izin verilmez					
5.19	İslami finansta finansal işlemler mutlaka bir varlığa dayanmalıdır.					
5.20	Faiz sadece İslam dininde yasaklanmıştır.					
5.21	Faiz, paradan para kazanmak anlamına gelir					
5.22	İslami finans sistemi sadece Müslüman ülkelerde uygulanmaktadır.					
5.23	Bir girişimci, faaliyetine yönelik İslami finans kuruluşundan ortaklık yöntemiyle 1000 TL almış olsun, girişimci faaliyeti sonucunda 100 TL zarar ederse oluşan zararı girişimci üstlenmek zorunda kalır.					
5.24	İslami finansal sistemde fonlar, borç olarak değil kâr zarar ortaklığı esasına göre toplanır.					
5.25	Peşin alım vadeli satım uygulaması sonucu anaparanın üzerinde ödenen fazla tutar İslami bankanın kârıdır.					

EK-1: Anket Formu (devamı)

ö.26	Peşin alım vadeli satın uygulamasında satıcı, alıcıya satın alma maliyeti ve talep ettiği kar hakkında bilgi vermeyebilir.					
ö.27	İslami finans sistemi açısından para bir mal değil, değişim aracıdır. Dolayısıyla alınıp satılamaz					
ö.28	İslami finans sistemine göre, ileriye dönük bir satış sözleşmesinde satıcı malları daha yüksek kalitede teslim ederse alıcıdan ek fiyat isteyebilir.					
ö.29	İslami bankaya birikimlerinizi yatırdığınız anda size vade sonunda ne kadar getirisi olacağı söylenir.					
ö.30	İslami finans kurumları adil iş yapma, adalet ve iyi niyet ilkeleriyle uyumludur					
ö.31	İslami bankalar, fon taleplerini geleneksel bankalarda olduğu gibi bireylere para vererek karşılırlar.					
ö.32	Bir arkadaşınıza 1000 TL borç verdiğinizde 5 ay sonra yine 1000 TL almalısınız.					

Not: Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5)

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

Şueda DEMİRHAN Tez Son Benzerlik Tekrar

ORJİNALLİK RAPORU

% 16	% 13	% 8	% 5
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr	%3
	İnternet Kaynağı	
2	Submitted to Artvin Āoruh Āniversitesi	%2
	Öğrenci Ödevi	
3	dergipark.org.tr	%1
	İnternet Kaynağı	
4	tez.sdu.edu.tr	%1
	İnternet Kaynağı	
5	acikerisim.karabuk.edu.tr:8080	<%1
	İnternet Kaynağı	
6	www.researchgate.net	<%1
	İnternet Kaynağı	
7	adudspace.adu.edu.tr:8080	<%1
	İnternet Kaynağı	
8	Çakir, Gamze. "Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024	<%1
	Yayın	
9	sbd.aku.edu.tr	<%1
	İnternet Kaynağı	
10	Submitted to Cyprus International University	
	Öğrenci Ödevi	

ETİK KURUL İZİN YAZISI

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.11.2024-157202

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-19227540-302.14.01-157202
Konu : Etik Kurul Başvuru Sonucu (Şueda
DEMİRHAN)

21.11.2024

İŞLETME ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : 17.10.2024 tarih ve 153506 E. sayılı yazınız.

Enstitümüz İşletme Tezli Yüksek Lisans programı 221609036 numaralı Şueda DEMİRHAN'ın "Üniversite Öğrencilerinin Dijital Finansal Okuryazarlık İle İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Artvin Çoruh Üniversitesi Örneği" başlıklı çalışması Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 20 Kasım 2024 tarihinde yapmış olduğu toplantısında incelenmiş olup, çalışmanın bilim ve araştırma etiği açısından oybirliği ile uygun bulunduğu bildirilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Mustafa Çağatay KORKMAZ
Enstitü Müdürü

Ek: Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Yazısı (1 syf.)

Mevcut Elektronik İmzalar

MUSTAFA ÇAĞATAY KORKMAZ (Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü - Enstitü Müdürü) 21.11.2024 14:08

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSL4FEM55P* Pin Kodu : 08162
Adres : Seyrülker Yerleşkesi 08000 ARTVİN
Telefon: 0 466 215 0030 Faks: 0 466 215 0031
e-Posta: lce@artvin.edu.tr Web: http://fbe.artvin.edu.tr/
Kep Adresi: artvincoruhun@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/artvin-coruh-universitesi-ibys>

Bilgi için: Ensa TÜVELİ
Ünvanı: Büro Personeli

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.